

Vergadering van 15 Maart 1912 te Breda.

Voorzitter: Gepens. Luitenant-Generaal J. DE WAAL.

De VOORZITTER: Mijne Heeren! Ik open deze vergadering en betuig, ook uit naam van het Bestuur, mijn groot genoegen hier zoo vele personen vereenigd te zien. Daaruit toch blijkt, dat het voor U niet onaangenaam is, dat deze vergadering van „Krijgswetenschap” te Breda wordt gehouden en dat het onderwerp, dat heden avond zal worden besproken, Uwe belangstelling trekt.

Het is thans 5 jaren geleden, dat ik het voorrecht had hier in deze zelfde zaal eene vergadering van „Krijgswetenschap” te presideeren en wanneer ik zoo rond mij zie, dan verheug ik mij zeer, dat zoo velen gevolg hebben willen geven aan de uitnoodiging, door het Bestuur tot verschillende personen gericht, om deze vergadering bij te wonen. Daaruit vermeen ik te mogen afleiden, dat het ook van hunne zijde op bijzonderen prijs wordt gesteld, als niet-leden der Vereeniging aan deze bijeenkomst te kunnen deelnemen.

Het verheugt mij ook hier aanwezig te zien aanstaande officieren, vooral, omdat het onderwerp, dat heden avond door Majoor Jhr. ALTING VON GEUSAU zal worden behandeld, betreft een legerstelsel, dat in den laatsten tijd veel besproken is geworden, ook in de Pers, en wel in dezen zin, dat het ook voor ons land in het bijzonder zoude zijn aan te bevelen.

Wanneer wij straks de rede van den Heer ALTING VON GEUSAU zullen hebben aangehoord, zullen wij met meer kennis van zaken over dat stelsel kunnen oordeelen dan tot nu toe het geval is geweest.

Zeer zeker zullen wij uit het vele goede, dat dit bevat, voor ons nog veel leering kunnen trekken, maar of wel alles, dat wij daarvan hooren zullen, ons bevredigen zal, vermeen ik te mogen betwijfelen. Met bijzondere belangstelling zien we derhalve te gemoet hetgeen de geachte spreker van heden avond ons daaromtrent zal mededeelen.

Mijne Heeren! Volgens punt 1 van het convocatiebiljet rust op ons in de eerste plaats de taak eenige personen, die zich hebben aangemeld om tot lid onzer Vereeniging te worden toegelaten, te balloteeren. Mag ik de Heeren KOOYMAN en MOONEN uitnoodigen, den Secretaris-Penningmeester behulpzaam te willen zijn bij het opnemen der stemmen?

Tot de stemming wordt overgegaan.

De Voorzitter: Mijne Heeren! De uitslag van de stemming is geweest, dat geene enkele stem tegen de toelating van de Heeren G. DAMES, 1e Luitenant der Infanterie, te Amersfoort, en J. DE VRIES, 1e Luitenant der Infanterie, te Nijmegen, is uitgebracht, zoodat die heeren met algemeene stemmen zijn toegelaten als lid onzer Vereeniging. Ik heet hen, als zoodanig, welkom en dank tevens de beide heeren, die den Secretaris-Penningmeester bij het opnemen der stemmen behulpzaam zijn geweest.

En thans geef ik het woord aan den Heer Jhr. ALTING VON GEUSAU, tot het houden van zijne voordracht over:

HET ZWITSERSCHE LEGER.

I. Inleiding.

De Heer Jhr. ALTING VON GEUSAU: Mijnheer de Voorzitter! Mijne Heeren! Het mag zeker als een merkwaardig verschijnsel worden aangemerkt, dat ik in de aloude Academiestad, de bakermat van het grootste gedeelte van onze beroepsofficieren, eene voordracht ga houden over een leger, dat bijna geene beroepsofficieren telt.

Waarom ik juist dit onderwerp koos? Mij bleek bij herhaling, dat onder zeer vele Nederlandsche staatsburgers en niet het minst onder de officieren, wel menigmaal over het Zwitsersche legerstelsel wordt gesproken en dit zelfs met warmte, ook voor ons, wordt aanbevolen, maar dat men er toch slechts een vaag denkbeeld van heeft.

Ik wil trachten eene schets te geven van het Zwitsersche systeem en van de wijze, waarop dit op het Zwitsersche volk is opgebouwd, om daarna met U te overwegen in hoeverre een dergelijk systeem ook voor onze Nederlandsche toestanden aanbeveling zou kunnen verdienen.

In den zomer van 1911 had ik de eer door H. M. de Koningin, op voordracht van den Minister van Oorlog, te worden aangewezen om de legermanoeuvres bij te wonen van het Ie Zwitsersche legerkorps. Daardoor had ik gelegenheid kennis te maken met deze ontegenzeggijk zeer merkwaardige weermacht en werd ik er als van zelf toe gebracht om de grondslagen, waarop zij berust, nog eens grondig te bestudeeren.

Het Zwitsersche leger!

Wanneer men dat zegt, laat de eene een goedkeurend, bijna verliefd geknor hooren, terwijl den ander eene rilling door de leden vaart.

Sommigen willen het Zwitsersche stelsel zoo maar, hals over kop, zonder eenige voorbereiding, in Nederland invoeren; anderen beschouwen het als een geraffineerden vorm van landverraad, als men het waagt ook maar iets goeds aan het Zwitsersche leger te zien.

Ni cet excès d'honneur, ni cette indignité.

In groote trekken kan men het Zwitsersche stelsel aldus karakteriseeren.

- 1°. Uitgebreide vooroefening.
- 2°. Zeer korte eerste-oefentijd.
- 3°. Talrijke herhalingsoefeningen.
- 4°. Algemeene dienstplicht.
- 5°. Langdurige dienstplicht.
- 6°. Nagenoeg geene beroepsofficieren en geen beroepskader.

II. Volk en Staat.

Zwitsersche volk.

Alvorens de weermacht te behandelen, meen ik goed te doen in enkele lijnen een overzicht te geven van het Zwitsersche volk en zijn regeeringsvorm.

Meer dan eenig ander volk kenmerkt het Zwitsersche zich door eene warme vaderlandsliefde en door groote gehechtheid aan zijne democratische regeeringsinstellingen. Een karaktertrek van dit volk is, dat in het algemeen de belangen van den Staat zeer hoog worden aangeslagen en niet achterstaan bij die van het individu.

De opvoeding van de jeugd op de scholen en in het huisgezin is meer dan elders gericht op het aankweken van orde en tucht en aan de jongelieden wordt ingeprent, dat het gezag moet worden hooggehouden.

Verdachtmakingen en bespotting van de regeering en de staatsambtenaren komen daar lang niet in die mate voor als in vele andere landen, met name in ons eigen dierbaar vaderland. Men onderwerpt zich gaarne aan de kantonale en aan de bondsregeering.

Vrijheidszin paart zich daar op zeer gelukkige wijze aan zin voor orde en gezag.

De Zwitser draagt blijmoedig de personeele en finantieele lasten, die worden vereischt voor het leger, omdat men vast overtuigd is van de noodzakelijkheid om door een leger de vrijheid en de onafhankelijkheid, waarop men zoo trotsch is, te handhaven.

De Zwitser gevoelt zich van huis uit soldaat en wanneer hij tot den militairen dienst wordt geroepen, beschouwt hij dat volstrekt niet als een last, waaraan men zoo eenigszins mogelijk moet trachten te ontkomen. Het onderricht tijdens den schoolplichtigen leeftijd is er op gericht om mannen te kweken, die in alle opzichten hunne taak als staatsburgers weten te vervullen. Den jongen man wordt reeds daar voorgehouden, dat een zijner eerste plichten is, om er als soldaat het zijne toe bij te dragen om het vaderland, zoo noodig, te verdedigen en zich daartoe voor te bereiden.

Antimilitairisme is eene plant, die op Zwitserschen bodem een kommerlijk bestaan lijdt.

Een merkwaardig feit is zeker wel, dat er straf is bedreigd tegen hem, die bij de keuring voor den dienst eenig gebrek verzwijgt om te voorkomen, dat men hem afkeurt.

In het hierna volgende zal ik nog meermalen gelegenheid hebben om op den inderdaad militairen geest van dit volk de aandacht te vestigen.

Regeeringsvorm.

Het Zwitsersche Eedgenootschap telt 19 kantons en 6 half-kantons met een totaal bevolkingscijfer van 3,7 miljoen.

De verdeeling der bevolking in 1910 benevens de aard van den bodem moge blijken uit onderstaande opgave.

KANTONS.	BEVOL- KING.	OPPERVLAKTE.		
		Totaal K.M. ² .	Pro- ductief %	Impro- ductief %
Zürich	500.679	1725	93.2	6.8
Bern	642.744	6888	78.2	21.8
Luzern	166.782	1501	91.2	8.8
Uri	22.055	1076	44.4	55.6
Schwyz	58.347	908	72.7	27.3
Obwalden	17.118	475	84.1	15.9
Nidwalden	13.796	291	75.0	25.0
Glarus	33.211	691	64.9	35.1
Zug	28.013	239	81.2	18.8
Freiburg	139.200	1669	88.1	11.9
Solothurn	116.728	792	91.7	8.3
Bazel-stad	135.546	36	84.9	15.1
Bazel-land	76.241	422	96.2	3.8
Schaffhausen	45.943	294	95.5	4.5
Appenzell a. Rh.	57.723	242	97.1	2.9
Appenzell i. Rh.	14.631	178	91.8	8.2
St. Gallen	301.141	2019	84.9	15.1
Graubunderland	118.262	7133	54.0	46.0
Aargau	229.850	1404	95.6	4.4
Thurgau	134.055	988	84.6	15.4
Tessino	153.556	2818	66.7	33.3
Waadtland	315.428	3223	84.7	15.3
Wallis	129.579	5248	45.9	54.1
Neufchatel	132.184	803	70.9	29.1
Genève	154.159	279	83.4	16.6
	3.741.971	41347	71.7 ¹⁾	28.3 ²⁾

¹⁾ 29637.6 K.M.² productief land; 7852.8 K.M.² bosch; 345.3 K.M.² wijnland; 21439.5 bouw- tuin en weiland.

²⁾ 11708.9 K.M.² improductief land; 1838.3 K.M.² gletschers; 1317.6 K.M.² meeren; 238.3 K.M.² stroomend water; 161.8 K.M.² steden, dorpen, huizen; 8127.4 K.M.² spoor- en straatwegen, rotsen en steengronden.

De oppervlakte van Nederland is iets minder — 33000 K.M². — daarentegen telt de bevolking 6 millioen zielen, dus ruim 2 millioen meer.

De uitoefening van de staatsmacht berust ten deele bij den Bond (o.a. verklaren van oorlog en sluiten van vrede) ten deele bij de Kantons (belastingwezen) en ten deele bij beiden (o.a. het krijgswezen). Over het algemeen hebben de kantons eene groote macht, die niet immer strekt tot voordeel van het leger.

De wetgevende macht in den Bond berust bij den *Stendenraad* en den *Nationalen Raad*.

De Stendenraad vertegenwoordigt de kantons. Elk kanton is daarin vertegenwoordigd door 2 afgevaardigden, elk halfkanton door één. Totaal dus 44 leden. Hoe deze afgevaardigden worden gekozen, wie verkiesbaar is, hoe lang zij zitting hebben en welke schadeloosstelling zij genieten, is geheel overgelaten aan het goedvinden der kantons.

De Nationale Raad vertegenwoordigt het Zwitsersche volk. Op elke 20.000 zielen wordt één afgevaardigde gekozen voor den tijd van drie jaren. De verkiezing geschiedt thans in 49 „Wahlkreise” en er zijn sedert 1902 167 leden.

Beide Kamers kiezen zelf hun president, vice-president en stemopnemer.

Over bondswetten en algemeen geldende bondsbesluiten wordt nog eene volksstemming gehouden, wanneer die door 30.000 stemgerechtigde burgers wordt verlangd, zooals o.a. plaats vond voor de tegenwoordige legerwet in 1907.

De uitvoerende macht berust bij den *Bondsraad*, die uit 7 leden bestaat, gekozen door de beide wetgevende lichamen in vereenigde vergadering. Zij worden benoemd voor 3 jaren en zijn dadelijk herkiesbaar. Een der leden van den Bondsraad is *Bondsresident*; hij wordt door de wetgevende lichamen voor één jaar gekozen en is niet dadelijk herkiesbaar. De leden van den Bondsraad, die persoonlijk ook den titel voeren van „Bundesrat”, staan aan het hoofd der navolgende departementen van algemeen bestuur:

1. Politiek Departement (de President).
2. Binnenlandsche Zaken.

3. Justitie en Politie.
4. Krijgswezen.
5. Finantiën en Inkomende Rechten.
6. Handel, Industrie en Landbouw.
7. Posterijen en Spoorwegen.

De leiding der krijgszaken berust reeds sedert 15 jaren in handen van den Bondsraad, Kolonel MÜLLER. Alleen gedurende een jaar, dat hij optrad als Bondspresident, werd de leiding van dit departement door een ander waargenomen.

Eene dergelijke stabiliteit in het legerbestuur kan niet anders dan een buitengewoon gunstigen invloed uitoefenen op den gang van zaken en indien wij alleen dat van Zwitserland konden overnemen, zou onze weermacht in Nederland zeker in een heel wat gunstiger toestand kunnen komen.

De hoofden der departementen van algemeen bestuur dragen hier meer het karakter van gewone ambtenaren, die slechts uitvoeren den wil van het souvereine volk. Geen verantwoordelijk Minister der Kroon, doch hoogste staatsambtenaar.

Wanneer een wetsvoorstel door de Volksvertegenwoordiging niet wordt aangenomen, dan gaat het departementshoofd nog niet heen, doch hij houdt rekening met den gebleken volkswil en maakt een nieuw ontwerp.

Het militaire budget voor 1911 werd einde 1910 ingediend aan de Volksvertegenwoordiging tot een totaal bedrag van 43.926.579 francs tegen 41.144.777 over 1910. Men vond dit te hoog en de begrooting werd door eene commissie uit den Stendenraad teruggezonden, onder uitnoodiging er 1 millioen af te doen, ter beoordeeling van den Minister van Oorlog. Deze gaf hieraan bereidwillig gevolg en de nieuwe begrooting werd in het voorjaar aangenomen.

Of nu iedereen in Zwitserland ook zoo ingenomen is met het huidig bestuur van het Departement van Oorlog; ach neen! men hoort daar ook wel klachten en wenschen, doch men valt daar niet als haaien aan op een bewindsman.

Litteratuur.

Wanneer ik thans overga tot de bespreking der weermacht

zelve, dan wensch ik te beginnen een woord van dank te richten tot den Kapitein der Artillerie Baron ROELL, en tot den Kapitein der Infanterie Jhr. von STEIGER, die zoo welwillend waren mij te vergunnen gebruik te maken van de interessante rapporten, die door hen werden uitgebracht nopens hunne zendingen naar Zwitserland in de jaren 1910 en 1911. Deze rapporten waren mij toegankelijk door mijne dienstbetrekking aan het Departement van Oorlog en, naast de vergunning van Zijne Excellentie den Minister van Oorlog om er gebruik van te maken, mocht ik ook de toestemming van de schrijvers verkrijgen.

Behalve deze bronnen, maakte ik ook een dankbaar gebruik van het zeer belangrijke, in druk verschenen rapport van den Ritmeester BENTEN, terwijl mij veel licht werd verschafft door de laatste jaargangen van de zeer hoogstaande Zwitsersche periodieke litteratuur: *Revue Militaire Suisse*, *Allgemeine Schweizerische Militär Zeitung* en *Schweizerische Monatschrift für Offiziere aller Waffen*.

Verder wordt door het Zwitsersche Departement van Oorlog jaarlijks een *Jaarbericht* uitgegeven, dat mij over het afgelopen jaar welwillend werd toegezonden door den Zwitserschen Kolonel Egli, die in von LÖBEL's *Jahresberichte* telken jare een overzicht geeft van het leger van zijn land.

Eindelijk vond ik ook in de Duitsche, Fransche en Oostenrijksche litteratuur vele opstellen, die mij van nut zijn geweest, waaronder ik in het bijzonder de aandacht vestig op het verslag in *Streffleur's Oesterreichische Militär Zeitung* van Maart 1911, van de hand van den kapitein, die in 1910 als adjudant van den toenmaligen Oostenrijkschen Chef van den Generalen Staf, Generaal CONRAD von HOTZENDORF, de Zwitsersche legermanoeuvres bijwoonde.

III. Lichamelijke opvoeding:

a. Op de scholen.

Laat ik U thans den Zwitser schetsen, zooals hij den dienstplichtigen leeftijd bereikt.

Het schoolwezen staat daar op een hoogen trap. Centrale-

regeering, kantons, gemeenten en volk wedijveren om den Zwitser te vormen tot een flink en vlot beroepsmensch en tot een goed staatsburger, waaronder men daar ook rekent een goed landsverdediger. Reeds dadelijk treffen ons in dat land de mooie, ruime schoolgebouwen.

Het onderwijs is in hoofdzaak kantonaal, maar, niettegenstaande de groote verscheidenheid, weet men naar een zelfde doel te streven.

Op eene bevolking van nog geen 4 millioen zielen heeft men 7 hoogeschoolen n.l. te Bazél, Bern, Freiburg, Genève, Lausanne, Neufchatel en Zurich.

Er bestaat schoolplicht van het 6e of 7e jaar en die duurt van 6 tot 9 jaren; dit is voor de kantons verschillend, doch men kan aannemen, dat de schoolplicht eerst eindigt met het 14e of 15e levensjaar. In vele kantons bestaan dan nog verplichte herhalingsscholen, avondscholen, aanvullingscholen enz.

Merkwaardig is de uitspraak van Dr. HEDLER in de *Preussische Jahrbücher* omtrent de Zwitsersche scholen:

„Der Schule ist die hohe Aufgabe zu teil geworden, in „dem Jüngling vor allem das politische, das patriotische „Pflichtbewusstsein (nicht nur das Pflichtgefühl) zu erwecken „und zu pflegen. Auf diesem Gebiete kann das monarchische „Deutschland noch viel von der nachbarlichen Republik „lernen“.

Van het begin tot het einde van den leerplichtigen leeftijd is in alle openbare of bijzondere scholen het gymnastisch onderricht of turnen een verplicht leervak.

Alleen in bijzondere gevallen, op medisch attest, kan een leerling hiervan worden vrijgesteld.

In alle scholen wordt in de 8 of 9 klassen gedurende minstens 2 uren per week gymnastiekonderricht gegeven.

De leeraren krijgen de noodige opleiding in kantonale of private inrichtingen tot vorming van onderwijzers. Voor de examens der onderwijzers is de gymnastiek een verplicht vak. Jaarlijks worden door den Bond naar behoefte in de verschillende landstreken turnleercursussen gehouden tot het vormen van leeraren en leeraressen. Turncursussen, die

door de kantons worden opgericht met het doel om aangestelde onderwijzers en onderwijzeressen eene voortgezette opleiding te geven, worden door den Bond gesteund.

Het onderwijs voor de jongelieden bestaat de eerste 3 jaren hoofdzakelijk uit volksspelen. Verder zijn van af den leeftijd van 10 jaren twee klassen gevormd voor het turnen, eene voor jongens van 10—12 jaar en de andere voor jongens boven 12 jaar. Zij worden geoefend volgens het voorschrift: „Turnschule für den militärischen Vorunterricht”.

Men is er daar blijkbaar niet zoo bang voor als bij ons om op het gymnastisch onderricht op de gewone scholen een militair stempel te drukken.

De oefeningen bestaan in gymnastiek aan de werktuigen, op de hindernisbaan, zwemmen, trainen en ordeoefeningen. De laatste zijn te beschouwen als vooroefeningen voor den militairen dienst, zoodat daarin reeds eenige vaardigheid wordt verkregen op de lagere school. De onderwijzers bekleeden nagenoeg allen een rang in het leger, velen den officiersrang. Bij gunstig weder marcheeren zij dikwijls halve of geheele dagen met hunne klassen naar buiten, waarbij zij soms urenlang, spelenderwijs — zij als aanvoerders — eene oefening met twee partijen uitvoeren (patrouillegang, overrompelen). Dikwijls wordt een historische plek opgezocht en daar door den onderwijzer een toepasselijk woord gesproken.

De jeugd wordt daar als het ware gemilitariseerd. Hoe bang is men daar tegenover bij ons te lande voor een militair tintje bij de padvindders!

b. Na den schoolplichtigen leeftijd.

Na afloop van den schoolplichtigen leeftijd wordt door den Bond gelegenheid gegeven tot voortgezet onderricht.

Dit is laatstelijk geregeld bij verordening van 2 November 1909, welke bepalingen in werking zijn getreden op den 1en Januari 1910.

Dit militaire vooronderricht is niet verplichtend en er zijn geene bijzondere voordeelen aan verbonden voor zoo veel den duur van den eerste-oefentijd betreft.

Men neemt er evenwel gaarne aan deel, omdat de liefhebberij voor lichaamsoefeningen daar zeer groot is en wel te grooter, naar mate daaraan een militaire tint wordt gegeven. De verschillende turnvereenigingen, schietvereenigingen enz. drukken gaarne een militair stempel op hare oefeningen en handelen daarmede veel meer in het belang eener goede voorbereiding voor den militairen dienst dan sommige vereenigingen in ons land, waar men gaarne zoo veel mogelijk alle militaire indeeling en militaire terminologie wil vermijden.

Het voorbereidende onderricht in Zwitserland bestaat uit:

- 1o. „Turnerischer Vorunterricht.“
- 2o. „Bewaffneter Vorunterricht.“
- 3o. „Kurse für Jungschützen.“

Voor deze oefeningen wordt in den ruimsten zin een beroep gedaan op de bestaande turn- en schietvereenigingen, en niet te vergeefs.

Hiermede wordt op zeer gelukkige wijze de gaping aangevuld, die bestaat tusschen den schoolplichtigen en den dienstplichtigen leeftijd.

Het gymnastische vooronderricht wordt gegeven aan jongelieden van den leeftijd van 16—20 jaar door gewone onderwijzers, die daartoe door de turnvereenigingen worden beschikbaar gesteld. Het geschiedt op de scholen of in de daarbij behoorende gymnastieklokalen en omvat 50—80 uren per jaar. In 1910 namen hieraan 4667 jongelieden deel. Het programma omvat: marchoeren, snelloop, springen, vrije oefeningen zonder en met belasting, gewicht heffen en stooten, oefeningen aan natuurlijke of kunstmatige hindernissen, klimmen en volksspelen. Voorts eene marschoefening van 20—30 K.M.

Het gewapende vooronderricht wordt gegeven aan jongelieden in den zelfden leeftijd en eveneens 50—80 uren per jaar. Als onderwijzers treden hier officieren, onderofficieren en dikwijls zelfs minderen op. Het programma is gelijk aan het voorgaande, met toevoeging van de gymnastiek met het geweer, de voorbereidende schietoefeningen en het schieten met geweer. In 1910 namen hieraan deel 9732 jongelieden.

De cursussen voor jonge schutters worden gegeven aan

jongelieden van 18—20 jaar door leden van schietverenigingen, die daartoe speciaal worden opgeleid in door den Bond uitgeschreven „Schützenmeister-kurse”. In 1910 werd hieraan deelgenomen door 6017 jongelieden.

Het doel van deze 3 instellingen is mede om ook jongelieden uit afgelegen gemeenten gelegenheid te geven zich tot den militairen dienst voor te bereiden met hulp van burger-vereenigingen.

De sympathie, die dit vooronderricht allerwege in Zwitserland ontmoet, is steeds stijgende. Het is voor de deelnemers geheel kosteloos. De vereenigingen, die zich ten doel stellen aan deze drie takken van vooronderricht mede te werken, ontvangen vergoeding van staatswege naar daarvoor gestelde regelen.

Het mag bekend verondersteld worden, dat de schietverenigingen zeer bloeien, mede omdat men nagenoeg in alle gemeenten schietbanen aantreft, die in het bergachtig terrein met veel minder kosten en moeite kunnen worden verkregen dan in ons vlakke land. De schietoefeningen der schietverenigingen worden door den Bond ondersteund, voor zooverre zij worden gehouden overeenkomstig de militaire voorschriften. In 1910 bestonden 3957 schietverenigingen met totaal 231.357 leden.

Nog eenige cijfers mogen hier eene plaats vinden om een denkbeeld te geven omtrent het schietwezen in Zwitserland. In 1910 werden aan patronen van geweren van 7,5 m.M. verschoten:

a. In militaire scholen en cursussen . . .	6.511.698
b. In schietverenigingen	30.156.600 ¹⁾
c. Aan diverse leveringen	85.990
	Totaal 36.754.288

Makende dus ongeveer 10 patronen per hoofd, gerekend over de geheele bevolking.

In de *Allg. Mil. Zeitung* No. 5 van 1912 vond ik eene ernstige klacht, dat in de schietverenigingen veel te weinig onderricht wordt gegeven aan slechte schutters. De „Schüt-

¹⁾ In 1900: 14.224.500 patronen.

zenmeister" hebben het te druk met het bewaren der orde op de banen. De oude concours-schutters verschieten een zeer groot aantal patronen om zich voor wedstrijden te bekwaamen en de jonge schutters laat men aan hun lot over. In overweging wordt gegeven om alleen steun van den Bond te geven aan de schietoefeningen der leerlingen en geene patronen meer gratis te verstrekken aan oude concours-schutters.

In Nederland werden in het zelfde jaar verschoten :

	No. 1	No. 15
Vorbereidend mil. onderricht	47.355	
Landweer	166.898	1.110
Weerbaarheidvereenigingen	} 1.448.292	} 106.769
Schietvereenigingen		
Militaire Tehuizen.		
Leger	5.375.367	225.482
Fabriek Hembrug	1.106.326	377
	<u>8.144.238</u>	<u>333.738</u>

Totaal 8.477.976 patronen.

Dat maakt dus in ronde cijfers:

a. In het leger en de landweer . . $\pm$ 5.5 millioen.

b. In de schietvereenigingen . . . . $\pm$ 1.5 millioen.

Makende ongeveer 1,16 patroon per hoofd, gerekend over de geheele bevolking.

En nu is dit cijfer voor ons nog zeer veel te gunstig voorgesteld, daar de schietoefeningen in leger en landweer — 5.5 millioen patronen — verplichtend zijn.

Uittreksel uit het Reglement voor de gymnastiekecursussen van 16 Mei 1911. Vorbereidend onderricht.

A. Organisatie en leiding der cursussen.

Er bestaan :

1°. Cursussen, toevertrouwd aan de Zwitsersche vereeniging van gymnastiek-onderwijzers, bestemd om a de leerlingen vertrouwd te maken met de theorie en de praktijk van het

onderricht, *b* de reeds in functie zijnde onderwijzers nader te volmaken.

2°. Cursussen, toevertrouwd aan de federale gymnastiek-commissie, bestemd om in de theorie en de praktijk eenheid van opvatting te brengen onder de gymnastiek-onderwijzers van de inrichtingen van hooger onderwijs.

3°. Cursussen van leiders bij het gymnastiek-onderwijs, ingesteld om dit onderwijs te ontwikkelen; zij omvatten:

a. arrondissements-cursussen tot vorming van leiders onder de goede gymnasten;

b. cursussen voor hoofd-leiders om hen voor te bereiden tot het voeren van de directie in gymnastiek-verenigingen;

c. cursussen voor directeurs van het voorbereidend gymnastiek-onderwijs;

d. gymnastiek-cursussen voor mannen;

e. cursussen voor exercitiën en volksspelen;

f. centrale cursussen ter opleiding van directeurs voor bovengenoemde cursussen.

Alle cursussen zijn verplicht het federale voorschrift te volgen. De onderwijs-programma's, de reglementen en de budgetten der verschillende cursussen worden onderworpen aan de goedkeuring van het Militair Departement.

B. Inspectie over de cursussen.

De Chef van het Wapen der Infanterie doet te goeder tijd voorstellen nopens het inspecteeren dezer cursussen.

C. Vergoedingen.

De inspecteurs, directeurs en leerlingen van de cursussen hebben tijdens den duur van den cursus recht op dagelijksche vergoedingen, varierende van 3—18 francs, eene vergoeding voor verblijfkosten van 2 francs, benevens teruggave van reiskosten.

D. Afrekeningen en rapporten.

De kosten voor de cursussen komen voor rekening van den Bond.

Afrekeningen en rapporten worden toegezonden aan den Chef van het Wapen der Infanterie. ¹⁾

De jongeling, die den dienstplichtigen leeftijd bereikt, heeft dus in den regel door het verplicht gymnastiek-onderricht op de scholen en door het vrijwillig onderricht na den schoolplichtigen leeftijd verkregen:

- a. eene zekere lichamelijke geoefendheid,
- b. eene zekere mate van exerceervaardigheid,
- c. eene zekere schietvaardigheid.

Nu moet men zeker niet over het hoofd zien, dat deze gunstige toestand niet bestaat voor *allen*, want er zijn altijd nog gemeenten, waarin het gymnastiek-onderwijs op de scholen niet met den noodigen ernst wordt uitgevoerd, terwijl er vooral in de afgelegen bergstreken zijn, die niet aan het vooronderricht kunnen deelnemen.

Toch is het aantal van hen, die nimmer iets deden aan lichamelijke voorbereiding, zeer gering.

Ik zeide reeds boven, dat er voor het vooronderricht veel liefhebberij bestaat, niettegenstaande er geene sterk naar voren tredende voordeelen aan zijn verbonden.

Dit komt echter daaruit voort, dat jongelieden er zelf op gesteld zijn in het leger een goed figuur te maken en voorts keuze hebben van wapensoort, wanneer zij blijken goed lichamen ontwikkeld te zijn.

En al moet men nu toegeven, dat niet alle Zwitsers aan de hoogste eischen voldoen, toch is hun aantal zoo groot, dat daardoor een aanmerkelijk kortere dienstdiensttijd voor eerste oefening wel gewettigd is. En dat te meer, daar men, zooals ik in het volgende zal uiteenzetten, eene strenge selectie maakt.

Volledigheidshalve voeg ik hier bij, dat er nog militaire oefeningen en schietoefeningen worden gehouden door jongensverenigingen onder den naam van cadetten-korpsen. Hiervan bestonden er in 1910 57, met 7433 cadetten. Naar het schijnt wordt aan deze vooroefeningen echter geene groote waarde gehecht.

---

¹⁾ *Revue Militaire des Armées étrangères*, Dec. 1911, (Nouvelles militaires).

IV. De inlijving.

Het indeelen der dienstplichtigen geschiedt één jaar vóór dat de werkelijke dienst moet worden verricht.

De jongelieden worden in het jaar, waarin zij hun 19e levensjaar volbrengen, opgeroepen. Zij worden dan onderworpen aan :

- a. eene geneeskundige keuring ;
- b. een onderzoek naar de lichamelijke geoefendheid ;
- c. een wetenschappelijk examen.

Ad a. De geneeskundige keuring is zeer streng. Men gaat daarbij uit van het beginsel, dat ieder moet worden afgekeurd, van wien men niet de zekerheid heeft, dat hij tegen de groote vermoeienissen van den dienst bestand is.

Niettemin heeft men zich in de laatste jaren genoodzaakt gezien de eischen wat te verminderen, omdat men het benodigde aantal manschappen voor de organisatie niet compleet kon krijgen. Om die reden worden ook de twijfelaars niet dadelijk definitief afgekeurd, doch aan hen eenige jaren uitstel verleend. Het aantal afkeuringen wegens gebreken, die voor den militairen dienst ongeschikt maken, is in elk geval niet zoo groot als men wel eens meent. Zooals wij verder zullen zien, keurt men feitelijk ook af wegens te geringe lichamelijke geoefendheid en intellectueele ontwikkeling.

Omtrent het aantal afkeuringen zie men het staatje op bladz. 487. Daaruit blijkt voor 1911 :

Hulpdiensten en afgekeurden	25.2 %
Uitgestelden	11.4 %
Goedgekeurden	63.4 %

Een belangrijke factor is zeker wel, dat het, behoudens enkele uitzonderingen, door de jongelieden zeer onaangenaam wordt gevonden, wanneer men voor den dienst wordt afgekeurd. Ik hoorde zelfs wel zeggen, dat het vrouwelijk deel der Zwitsersche natie in zulk een individu absoluut geen belang meer stelt.

Ad b. Naar de lichamelijke ontwikkeling wordt een onderzoek ingesteld volgens een programma, dat overeenkomt met dat, hetwelk tot nu toe bij ons gold voor de 4 maanders.

Alleen zij, die geneeskundig geschikt zijn bevonden, nemen daaraan deel.

Ad c. Eindelijk wordt een onderzoek ingesteld naar de intellectueele ontwikkeling — de z. g. „Rekrutenprüfung”. Het doel hiervan is in hoofdzaak om statistische gegevens te verkrijgen omtrent het schoolonderwijs in de verschillende kantons en omtrent den graad van ontwikkeling van de bevolking. Blijkbaar werkt dit examen stimuleerend op de scholen, want in 1875 — een jaar, nadat het werd ingevoerd — vond men nog 3,6% analphabeten en in 1907 slechts 3 van de ruim 27.000 onderzochten.

Het examen wordt afgenomen door eene commissie, bestaande uit een examinerator uit een ander kanton, een helper uit het kanton en een secretaris.

Het omvat het lezen in de moedertaal, het maken van een opstel, het rekenen, de aardrijkskunde van Zwitserland en de staatsinrichting.

Er bestaat eene schaal van beoordeeling van 1—5. Zoo wordt bijv. een 1 gegeven voor vlot lezen, met goeden klemtoon en een goed wedergeven van het gelezene.

Als opstel krijgen de jongelieden meest een korten brief te maken.

Voor het rekenen worden 4 kaarten gegeven, elk met eene opgave. Wie er geene enkele oplost krijgt een 5, wie ze allen oplost een 1. Eerst wordt de gemakkelijkste verstrekt en telkens eene moeilijker tot men stuit ¹⁾.

¹⁾ Als voorbeeld worden hier de rekenopgaven opgenomen, die in 1909 moesten worden uitgewerkt:

Kaart IV. Een handelaar komt ter markt met 2500 francs. Hij koopt een paard voor 765 francs, een rund voor 485 francs en heeft aan onkosten 38,75 francs. Hoe veel houdt hij over?

Kaart III. Een wijnbergbezitter verkoopt 7 H. L. wijn tegen 45½ franc de H. L. Hoe veel dagloonen van 5,50 francs kan hij met de opbrengst betalen?

Kaart II. Eene partij waren, die den metercentenaar (100 K G) 350 francs kosten, worden 4½% goedkooper verkocht. Hoe veel komen 165 K. G. van deze waren?

Kaart I. N. verkoopt den metercentenaar van eene waar voor 49,50 francs. Hoe duur heeft hij den metercentenaar gekocht, als hij 12½% op den inkoops prijs wint?

Wanneer een man blijkt zeer dom te zijn, wordt wel een wenk gegeven aan de geneeskundige commissie, die dan zorgt voor afkeuring.

Nadat de drie genoemde onderzoeken hebben plaats gehad, worden de ingeschrevenen verdeeld in :

- 1°. geschikten voor den gewonen dienst,
- 2°. geschikten voor hulpdiensten (niet te verwarren met dienstvakken),
- 3°. ongeschikten,
- 4°. uitgestelden.

Recruten over 1910.	Geschikt.		Uitgesteld voor				Hulp- diensten.		Onge- schikt.		Totaal.
			1 jaar		2 jaren		getal	‰	getal	‰	
	getal	‰	getal	‰	getal	‰					
a. Vroeger ingeschrevenen.	754	87.2	30	3.5	2	0.2	70	8.1	9	1	865
b Normale jaargang	18050	65.2	2135	7.7	804	2.9	4615	16.6	2051	7.6	27655
c. Van vorige jaargangen .	2298	47.9	629	13.1	184	3.8	1284	26.8	401	8.4	4796
Totaal . . .	21102	63.4	2794	8.4	990	3	5969	17.9	2461	7.3	33316

Het getal ingeschrevenen was 33316 tegen p. m. 53000 in Nederland.

Recruteering van het Zwitsersche leger.

JAAR	INGESCHREVEN VOOR DE MILITIE		HULP-DIENSTEN EN AFGEKEURDEN ¹⁾		UITGESTELDEN		GOEDGEKEURDEN		VAN DE GOEDGEKEURDEN WERDEN INGEDEELD BIJ:									
	Aan-tal.	‰	Aan-tal.	‰	Aan-tal.	‰	Aan-tal.	‰	Infan-torie.	Cava-lerie.	Veld-Artil-lerie ¹⁾ .	Berg-Artil-lerie.	Vesting-Artil-lerie.	Gonie ²⁾ .	Vesting-troepen	Gences-kund. Dienst.	Verple-gings-dienst.	Troin ³⁾ .
1911	33816	8430	25.2	3784	11.4	21102	63.4	14383	704	1482	325	264	940	585	747	366	1246	
1910	31428	7922	25.2	3461	11.0	20045	63.8	13598	719	1488	313	269	971	554	700	310	1173	
1909	32774	9019	27.6	3698	11.2	20057	61.2	14065	703	1265	317	282	782	567	651	299	1126	
1908 ⁴⁾	32595	10596	32.5	3428	10.5	18571	57.0	12655	660	1653	266	245	735	564	666	273	854	
1907	32061	11708	36.5	4217	13.2	16186	50.3	10439	664	1750	271	225	704	530	664	217	778	
1906	31908	11625	36.4	4005	12.6	16277	51.0	10928	649	1772	97	233	640	444	577	189	748	
1905	32424	11326	35.0	4177	13.0	16921	52.0	11598	581	1834	98	237	509	445	621	169	694	
1904	33038	12115	36.7	4954	15.0	15969	48.3	11688	590	1017	80	218	651	400	575	150	573	

1) Eene splitsing wordt gemaakt tusschen kanonniers en stukrijders

2) Eene splitsing wordt gemaakt tusschen sappers, pontonniers, pioniers en ballonpioniers.

3) Hieronder zijn ook begrepen de hoefsmeden en de officiersoppassers.

4) Betalen weerbelasting.

5) In 1908 werden aanwijzingen gegeven om minder streng te zijn bij de keuring, omdat men de oorlogssterkte niet kon bereiken.

Naar mate van de geschiktheid worden de ter inlijving bestemde miliciens verdeeld over de verschillende wapens en diensten.

Degenen, die worden afgekeurd en zij die voor hulpdiensten worden aangewezen, doen in vreedstijd geen dienst, doch betalen weerbelasting.

Deze weerbelasting bedraagt 6 francs per persoon met eene verhooging van 1,50 fr. voor elke 1000 fr. inkomen van den ingeschrevene of van zijn verzorger.

In 1910 bracht deze belasting $\pm$ 2 miljoen francs op.

De weerbelasting kan ook worden voldaan door werkdiensten in magazijnen, kazernes, wapenkamers enz. Gedurende den winter melden zich daartoe velen aan.

Eén dag dienst wordt berekend voor 1 fr. weerbelasting. In 1909 had men in het geheel te Bern 539 mandagen.

Het komt natuurlijk ook wel voor, dat miliciens, die reeds bij eene wapenmacht zijn ingedeeld, nader moeten worden onderzocht op hunne verdere geschiktheid voor den militairen dienst.

Dit had in 1910 plaats met 6643 personen uit alle lichteningen. Daarvan werden:

Geschikt verklaard	1358	20.4 %
Uitgesteld voor 1 jaar	733	11.4 %
Bij den landstorm geplaatst	1499	22.5 %
Bij hulpdiensten geplaatst.	1043	15.6 %
Afgekeurd.	2001	30.1 %
	6634	

Van den persoonlijke militairen dienst zijn de navolgende categorieën vrijgesteld, zoo lang het ambt duurt:

1. Leden van den Bondsraad en de Bondskanselier.
2. Geestelijken, niet ingedeeld als veldprediker.
3. Doctoren, directeuren en verplegers aan openbare hospitalen.
4. Directeuren en wachters aan gevangnissen.
5. Politiebeambten.
6. Grenswachters.

7. Ambtenaren van het verkeerswezen en het militaire bestuur, die in tijd van oorlog onmisbaar zijn.

8. Leden der Volksvertegenwoordiging tijdens de zittingen. Vrijstelling wegens broederdienst en wegens kostwinnenschap kent men daar niet. Wel worden vergoedingen gegeven aan behoeftige familiën en men verneemt somtijds klachten, dat die nog al hoog loopen.

Uitgesloten van den dienst zijn zij, die wegens een zwaar misdrijf werden veroordeeld.

Loting bestaat niet; ieder, die geschikt wordt geoordeeld, wordt ingelijfd.

Het contingent hangt dus uitsluitend af van de meer of minder strenge eischen, die men stelt en zoo kon het in weinige jaren stijgen van ongeveer 16.000 tot boven de 21.000, niettegenstaande de bevolking lang niet in die verhouding toenam.

Gedurende vele jaren hield men de sterkte van het contingent op omstreeks 50 % van het aantal ingeschrevenen, en dat niet alleen door strenge geneeskundige keuring, maar ook door onderzoek naar de lichamelijke geofendheid en de intellectueele ontwikkeling.

De laatste twee lichtingen bedragen echter ruim 63 % van het aantal ingeschrevenen.

Het indeelen van de ingelijfden door den recrutenofficier geschiedt met zeer veel zorg.

Niemand mag in een speciaal troepenkorps worden opgenomen, als hij daarvoor niet de vereischte eigenschappen bezit. Recruten van oudere jaargangen worden in den regel ingedeeld bij de Infanterie.

Studenten in de medicijnen worden bij de hospitaaltroepen ingedeeld, timmerlieden bij de sappeurs, bakkers en slaggers bij de verplegingstroepen. Hoefsmeden worden ingedeeld bij den Trein, als zij bij een onderzoek door den paardenarts blijk geven hun vak te verstaan; zoo niet, dan komen zij bij de Infanterie.

Aanmeldingen voor wielrijders, geweermakers, voor dienst bij de Cavalerie, stukrijder bij de Artillerie of Trein, pontonniers, sappeurs, telegrafisten, ballonpioniers, moeten vóór

einde Juli aan den „Kreis-kommandant” worden gedaan.

Om tot den dienst bij de Cavalerie te worden toegelaten, moet de man een ambtelijk bewijs leveren, dat hij een paard kan aanschaffen (tegen halven remonteprijs) en onderhouden.

Stukrijders, geniesoldaten, pontonniers en treinsoldaten worden bij voorkeur genomen uit diegenen, welke daarvoor door hun maatschappelijken werkring geschikt worden geacht.

Volle gezichtsscherpte wordt vereischt voor mitrailleur-schutters, kanonniërs en pioniers.

Twee derde voor Infanterie, wielrijders, guides en dragonders.

Halve gezichtsscherpte nog geschikt voor dienstvakken.

De minimum lichaamslengte bedraagt voor :

Wielrijders	1.53 M.
Infanterie, Vesting-Art., Dienstvakken.	1.56 M.
Cavalerie, Stukrijders, Trein.	1.58 M.
Mitrailleurs	1.60 M.
Kanonniërs, Veld- en Berg-Art.	1.62 M.
Voet-Artillerie	1.65 M.

De *geschikten voor hulpdiensten* worden volgens de „Verordnung über die Hülfdienste” van 1909 bij een der 12 hulpdienstvakken ingedeeld, waar zij van hun 20e tot hun 48e levensjaar te boek staan om eventueel te worden opgeroepen voor werkzaamheden ten behoeve van de mobilisatie en tot werkzaamheden in en buiten het leger in oorlogstijd.

1. Pioniers. Hierbij worden ingedeeld ingenieurs, architecten, landmeters, aannemers, landbouwers, tuin- bosch- en aardarbeiders, metselaars, timmerlieden, spoorwegarbeiders en schippers.

2. Wielrijders.

3. Gidsen.

4. Electrotechnici.

5. Seiners (o.a. houders van postduiven).

6. Bankwerkers.

7. Geneeskundige Dienst (o.a. kappers en barbiers).

8. Bakkers.

9. Koks en slaggers.

10. Magazijnbedienden.

11. Trein.

12. Plaatselijke dienst (o.a. schrijvers en brandweerlieden).

De pioniers zijn reeds in vreedstijd per gemeente of sectie in detachementen verdeeld van hoogstens 250 man onder een commandant.

Militaire rangen bestaan bij de hulpdiensten niet. De mannen dragen in dienst hunne burgerkleeding met een rooden armband met wit kruis. Verder om het hoofddeksel een lint en eene kantonale kokarde.

De hulpdienstplichtige moet bij opkomst onder de wapenen een ransel of een tasch met draagriem, tot berging van zijne onderkleederen medebrengen, bovendien voor twee dagen levensmiddelen.

V. Eerste oefentijd.

De ingelijfde Zwitser vangt zijn eerste-oefentijd aan in eene recruten-school en eerst na geoefend te zijn wordt hij ingedeeld bij eene bepaalde troepenafdeeling.

De eerste-oefentijd duurt voor:

Infanterie	65 dagen	(45)
Cavalerie	90	(80)
Veld-Artillerie	75	(55)
Berg-Artillerie	75	(55)
Voet-Artillerie	75	(55)
Genie	65	(50)
Vestingtroepen	75	(55)
Geneeskundige Dienst	60	(46)
Verplegingsdienst	60	(40)
Trein	60	(42)

De duur van den eerste-oefentijd werd bij de thans van kracht zijnde „Militar Organisation der schweizerischen Eidgenossenschaft“ van 12 April 1907 vrij aanzienlijk verlengd, zooals blijkt uit de tusschen haakjes gestelde cijfers, die den vroegeren toestand weergeven.

Hier heeft men te doen met een der karakteristieke eigenaardigheden van het stelsel.

De troepenafdeeling, waarmede de man eventueel te velde trekt, heeft niets te maken met zijn eerste-oefentijd. De

compagnies-batterij-eskadrons-commandant ziet den man voor het eerst bij zijne eerste herhalingsoefening en heeft vóór dien tijd geene bemoeiing met hem; kleedt hem dus niet aan, oefent hem niet en beoordeelt hem niet op zijne geschiktheid voor een rang.

Recrutenscholen.

De recrutenscholen staan onder het bevel van een der hogere instructie-officieren, wien enkele andere instructeurs zijn toegevoegd. Verder wordt daar in den dienst voorzien door de militie-officieren en onderofficieren, die, zooals later zal worden uiteengezet, verplicht zijn om, na het voltooiën van hunne opleiding als zoodanig, eene extra-recrutenschool mede te maken. Daardoor heeft men bij die recrutenscholen altijd vershot aan kader. Het mes snijdt van twee kanten. Men leidt recruten op en werkt tevens aan de voortgezette oefeningen van het kader.

Toch kan het niet missen of dit stelsel moet groote nadeelen hebben, want de recruten worden ten deele geoefend door onvoldoende geschoold kader en het jonge kader ontvangt zijne voortgezette opleiding met ongeoeffende mannen.

Burgerwerklieden en mannen, die hunne weerbelasting afdienen, voorzien in corveeën en employementen.

Elk wapen en elk dienstvak heeft zijne afzonderlijke recrutenscholen, die op verschillende tijden van het jaar vallen. Begin Januari wordt eene groote lijst bekend gemaakt van alle recrutenscholen, kaderscholen, herhalingscursussen, die gedurende het gansche jaar plaats vinden, met opgave van plaatsen en data.

In 1911 werden bij elk der 8 divisiën gehouden 4 recrutenscholen voor de Infanterie, elk met p.m. 450 recruten; voor het geheele leger werd nog één school gehouden voor wielrijders en één voor geweermakers.

Voor de Cavalerie werden gehouden 6 remontecursussen en 5 recrutenscholen.

Voor de Veld-Artillerie 7 recrutenscholen.

Voor de Berg-Artillerie 1 recrutenschool.

Voor de Voet-Artillerie 2 recrutenscholen.

Voor de Genie: 2 sappeurs, 1 pontonier, 2 telegrafisten en 1 ballonpionier-recrutenscholen.

Voor den Trein 7 recrutenscholen.

Verder nog voor de Vestingtroepen, Verplegingstroepen en den Geneeskundigen Dienst de noodigespeciale recrutenscholen.

Door al die opvolgende recrutenscholen zijn de kazernes, die men in de verschillende plaatsen vindt, gedurende een groot deel des jaars bezet en hebben de instructie-officieren volop werk.

Het zou mij natuurlijk veel te ver voeren om voor de verschillende wapens die recrutenscholen nader te bespreken, doch om er een denkbeeld van te geven, wil ik toch eenige bijzonderheden ontleenen aan een officieel verslag, uitgebracht door den Kapitein Jhr. von STEIGER nopens eene zending naar Zwitserland, die hem in 1910 werd opgedragen om eene recrutenschool van de Infanterie mede te maken bij de 3e divisie te *Bern*.

Er werd daar besteed aan:

1 ^o . individueele opleiding (groep, sectie)	45	dagen
2 ^o . compagnies-oefening	10	"
3 ^o . bataljons-oefeningen.	7	"

School-commandant en tevens bataljons-commandant was een majoor-instructeur. In het 3e tijdperk nam een majoor van den Generalen Staf (militie) het bevel over het bataljon over, omdat hij als zoodanig proeve van bekwaamheid moest afleggen.

Als compagnies-commandanten fungeerden eerste-luitnants, die in de termen vielen om den kapiteinsrang te erlangen, dien zij alleen kunnen bereiken, wanneer zij bij eene recrutenschool eene compagnie hebben gecommandeerd. Aan deze officieren was een majoor- of kapitein-instructeur toegevoegd als raadgever.

Behalve de hier genoemde 2 majoors en 2 kapiteins van het korps instructeurs, waren er nog 2 adjudanten-onder-officier van het vaste kader voor het onderricht der tamboers en muzikanten.

Van de militie waren verder aan deze school:

1 eerste-luitenant kwartiermeester, tevens adjudant,
 1 officier van Gezondheid,
 3 eerste-luitenants, compagnies-commandanten.
 12 tweede-luitenants, sectie-commandanten,
 2 sergeanten, waarnemend „Feldweibel”,
 3 fouriers,
 49 korporaals,
 1 korporaal-tamboer,
 5 tamboers,
 12 muzikanten, tevens seiners,
 4 ziekenverplegers,
 282 infanterie recruten,

Door bijzondere omstandigheden was het aantal recruten geringer dan anders, er waren slechts 3 compagnieën gevormd.

Op den 8en Juni om 8 uur v.m. waren de opgeroepen recruten present bij de kantonale magazijnen van kleeding, wapenen en uitrusting.

De Bond levert de bewapening, de kantons zorgen voor de persoonlijke uitrusting van den man. Zoowel bewapening als persoonlijke uitrusting blijven gedurende den geheelen duur van den dienstplicht in handen van den weerman, die verplicht is een en ander in goeden toestand te onderhouden.

Op den 9en Juni te 11 uur v.m. konden de gekleede recruten door het kantonale bestuur aan den school-commandant worden overgegeven.

In den namiddag werden de manschappen ingedeeld, waarbij de voorgeoefenden en de ambachtslieden gelijkelijk over de compagnieën werden verdeeld; 7 man onder een korporaal.

Individueele opleiding.

Op den 11en Juni nam het geregelde onderricht een aanvang. Elk der compagnies-commandanten werd, met uitzondering van het uur voor de reveille, geheel vrijgelaten. Hieronder een compagnies-dagprogramma voor den eersten dag:

5.30 reveille;
 6.15 ontbijt;
 7—11.30 oefening;

- 12 middagappel ;
- 1.15 appel voor den namiddagdienst ;
- 1.45—4.15 oefening ;
- 5.15 avondeten ;
- 6.15 hoofdappel ;
- 9 laptoe ;
- 9.30 avondappel ;
- 10 uur licht temperen.

Van af 17 Juni werd de dienst zoo veel vervroegd, dat per dag 8 uren oefening werd bereikt.

De compagnies-commandanten hielden dagelijks, na afloop van den dienst, eene bespreking met hunne luitenants, onder toezicht van den instructie-officier. Hierbij werd o. a. bekend gemaakt, wat dien dag niet naar wensch was gegaan, zoodat wat den volgenden dag moest worden onderwezen. De luitenants hielden daarna eene bespreking met de korporaals. Door deze voorbereiding kon op den volgenden morgen de oefening dadelijk beginnen.

Alle oefeningen worden zeer nauwkeurig uitgevoerd. Men hecht groote waarde aan *dril* en onderwijst die bij de handgrepen en den paradepas. Het kolfkloppen staat in hoog aanzien.

Wat mij bij de uiteenzetting van den Kapitein JHR. von STEIGER het meeste trof, was hetgeen hij omtrent de oefeningen in den *velddienst* mededeelt.

Men eischt van elk recruit, dat hij op post zelfstandig weet te handelen en van ongeveer 30 %, dat zij ook geschikt zijn voor den patrouilledienst. Toch besteedt men in het geheele 1e tijdperk niet meer dan 8 uren aan den voorpostendienst.

Men is van oordeel, dat een soldaat, aan wien alle gevallen, voor welke hij op post of op patrouille kan komen te staan, worden voorgedaan en onderwezen, in het kritieke oogenblik zich inspant om te overdenken, wat hem is geleerd en dan niet of te laat handelt.

Dit is zeker een wel handig gevonden argument om de onvoldoende individueele oefening in den *velddienst* goed te praten. Men verwacht ten deze alles van de compagnies- en bataljons-oefeningen.

De marschveiligheidsdienst werd in het geheel niet afzonderlijk onderwezen, doch aan de gevechts-exercitiën vastgeknoot.

Veel meer werk werd er gemaakt van het gevechts-exerceeren. Vlug en ordelijk verspreiden en met sprongen voorwaarts gaan.

Aan de opleiding in het individueel en afdeelingsschieten werd de noodige zorg besteed.

Gedurende het 1e tijdperk (45 dagen individueele oefening) werden besteed bij eene compagnie:

	Theorie door officieren	16 ³ / ₄ uren	
	" " korporaals.	8 "	
Exercitieregiment.	Dril	14 ¹ / ₄ "	
	Exercitie zonder geweer	6 "	
	" met "	42 ¹ / ₄ "	
	Gymnastiek zonder geweer	6 ¹ / ₄ "	
	" met "	6 "	
	Bajonetvechten	1 ¹ / ₂ "	
	Tirailleeren	23 ¹ / ₂ "	
	Seinen	1 ¹ / ₂ "	
	Hindernisbaan	5 ³ / ₄ "	
	Gebruik geweer als vuurwapen.	8 "	
	Voorber. schietoefeningen.	45 "	
	Gevechtsschieten	11 ¹ / ₂ "	
	Afstandschatten	1 ¹ / ₂ "	
	Schoolschieten	7 "	
	Velddienst	8 "	
Garnizoensdienst	4 "		
Poetsen en kleedingonderhoud	59 ³ / ₄ "		
Vershillende oefeningen	10 ¹ / ₂ "	(daarvan 6 ¹ / ₂ uur inspectie).	
Spoorwegvervoer	6 ¹ / ₂ "		
	Totaal	292 ¹ / ₂ uren	

Verlof of permissie buiten het garnizoen werd alleen verleend voor allen van Vrijdag 5.30 n.m. tot Zondag 10 uur n.m. op 9 en 10 Juli.

Het 2e tijdperk was gewijd aan oefeningen in compagnieverband. In den regel werd des voormiddags het gevechtsexerceeren beoefend en in den namiddag de opleiding in de groep en in de sectie. Dit tijdperk duurt 10 dagen.

De tijdsverdeeling, die ik hieronder mededeel, geeft een denkbeeld van den aard der oefeningen:

25 Juli.	Individueele opleiding	1½ uur
	Opleiding der sectie	1½ -
	" gesloten compagnie	1½ -
	" verspreide "	1 -
	Bivak draagbaar tentmaterieel	1 -
	Baden	½ -
	Poetsen	1 -
		<hr/>
		8 uren
26 Juli.	Individueele opleiding	1 uur
	Spoorwegvervoer en vredesmarsch	3 -
	Gevechtsschieten bij <i>Diegten</i>	4 -
	Schoonmaken geweren	½ -
	Kantonnementsdienst.	½ -
	Vredesmarsch en spoorwegvervoer.	2 -
		<hr/>
		11 uren
27 Juli.	Gevechtsexerceeren	4 uur
	Kantonnementsdienst.	¾ -
	Individueele opleiding en drill	1 -
	Vredesmarsch en defileeren	1 -
	Baden en poetsen	1¾ -
		<hr/>
		8½ uren
28 Juli.	Individueele opleiding	½ uur
	Gevechtsexerceeren	6 -
	Defileeren	½ -
	Poetsen	1½ -
		<hr/>
		8½ uren
29 Juli.	Schoolschieten	7 uur
	Poetsen	1½ -
		<hr/>
		8½ uren

<i>30 Juli.</i>	Gevechtsexerceeren	5 ¹ / ₂ uur
	Geweren schoonmaken	1 „
	Poetsen	2 „
		<hr/>
		8 ¹ / ₂ uren
<i>31 Juli.</i>	Zondagsche dienst.	
<i>1 Augustus.</i>	Marschoefening	5 uur
	Bezoek Bazel.	2 „
	Spoorwegvervoer	1 „
	Poetsen.	1 „
		<hr/>
		9 uren
<i>2 Augustus.</i>	Gevechtsexerceeren	5 ¹ / ₂ uur
	Poetsen.	1 „
	Voorpostendienst bij nacht.	4 „
		<hr/>
		10 ¹ / ₂ uren
<i>3 Augustus.</i>	Bataljonsexerceeren	5 uren
	Vorbereiding „Ausmarsch”	4 uur
		<hr/>
		9 uren.

Het eigenlijke bataljonstijdperk duurt 7 dagen, hoewel men feitelijk reeds op 1, 2 en 3 Augustus oefeningen in bataljonsverband had gehouden.

Met het bataljon werd van 4 t/m 10 Augustus een oefeningstocht gehouden tot bekroning van de recrutenschool.

Aan dezen „Ausmarsch”, waarbij officieren, kader en recruten worden gebracht in omstandigheden, die de werkelijkheid zeer nabij komen, hecht men in Zwitserland groote waarde.

De bataljonscommandant voert het bevel en de majoor, school-commandant treedt op als leider.

Plaatsruimte verbiedt mij om op deze bataljonsoefeningen verder in te gaan. Zeker mag men aannemen, dat eene dergelijke oefening zeer veel bijdraagt tot oefening van den troep. Alleen jammer, dat het slechts een recrutenbataljon is, wat op die wijze als het ware in elkaar wordt getimmerd, en niet het bataljon, waartoe officieren en minderen later zullen komen te behooren.

Een der groote bezwaren van het Zwitsersche stelsel is zeker, dat veel van hetgeen in de recrutenschool wordt geleerd

aan tucht en samenhang, moet teloor gaan door het verspreiden van de recruten over de regimenten, bataljons en compagnieën van den „Auszug.“ Daarop wordt ook in de Zwitsersche literatuur herhaaldelijk gewezen.

VI. Kaderopleiding.

Hoezeer men ook aan de kaderopleiding in Zwitserland zeker niet overdreven veel tijd besteedt, wordt daaraan toch naar Zwitsersche begrippen groote zorg gewijd.

Voor elk wapen en dienstvak bestaan afzonderlijke kaderscholen, waarvan de data en plaatsen mede in Januari worden bekend gemaakt.

Alle miliciens beginnen met eerst in eene recruten-school te worden geoefend tot soldaat en daar wordt beslist of er verder al dan niet nog wat van hen te maken is.

Zoo ja, dan worden zij aan de kaderscholen verder in opleiding genomen.

De onderofficiersscholen voor Infanterie, Geneeskundige Dienst, Verplegingstroepen en Trein duren 20 dagen; die voor Cavalerie, Artillerie, Genie en Vestingstroepen 35 dagen.

In dezen verbazend korten tijd worden de soldaten theoretisch gevormd tot onderofficier. Zij verlaten de school in den laagsten onderofficiersrang, dat is als korporaal en maken dan nog eene extra-recruten-school mede, gedurende welke zij in hunne functie als meerdere worden geconsolideerd.

Zij, die waardig worden gekeurd voor opleiding tot den officiersrang, behoeven deze recruten-school niet te doorloopen, al komt het er somtijds wel van, zooals wij later zullen zien.

De officiersopleiding geschiedt op afzonderlijke officiersscholen en wel:

Infanterie, Cavalerie en Vestingstroepen	80	dagen
Artillerie en Genie	105	„
Trein	60	„
Geneeskundige Dienst, Verplegingsdienst en Paardenartsen	45	„

Het rapport van den Kapitein der Artillerie Baron ROELL, die in 1911 met eene zending naar Zwitserland werd belast

ter bestudeering van het kadervraagstuk, geeft mij hieromtrent verschillende waardevolle gegevens.

Keuze der onderofficieren en officieren voor de opleiding.

Op grond van de indrukken, die de chefs tijdens den dienst in eene recruten-school — soms ook bij eene herhalings-oefening — verkrijgen, alsmede naar aanleiding van verzamelde gegevens omtrent den betrokken persoon, wordt door hen vastgesteld, wie tot eene onderofficiers-school zullen worden toegelaten. Zij, die daartoe worden uitgekozen, zijn *verplicht* die opleiding te volgen. Art. 10 der wet van 12 April 1907 schrijft voor, dat ieder dienstplichtige verplicht is den rang, waartoe hij wordt aangewezen, te bekleeden en de daaraan verbonden militaire verplichtingen te vervullen.

Vrijwillige aanmelding bestaat hier niet; men wordt uitgekozen.

Op de onderofficiers-school wordt door het daar werkzame officierskorps beoordeeld, welke onderofficieren voor opleiding tot officier in aanmerking zullen worden gebracht.

Men let daarbij vooral op karakter en maatschappelijke omstandigheden. Men wenscht te vermijden, dat in het leger de officiersplaatsen worden ingenomen door personen, die door hunne maatschappelijke positie, door min gewenschte finantieele omstandigheden, minder in de termen vallen om gezag te voeren.

In dit sterk democratische land gevoelt men de behoefte om niet iedereen in het officierskorps toe te laten en inderdaad dringt deze overweging voor een militie-officierskorps in veel sterker mate dan voor een korps beroeps-officieren.

De beroeps-officier komt van zelf in een anderen stand en past zich in den regel wel daaraan, maar de militie-officier blijft in de zelfde maatschappelijke sfeer voortleven.

In Zwitserland kan men ten deze hoogere eischen stellen, omdat men eene zeer ruime keuze heeft. *Bijna* elk jongmensch, die, hetzij door kennis, hetzij door stand, door geboorte of door fortuin, in de burgermaatschappij eene bevoorrechte positie inneemt, stelt er eene eer in, dit ook in het leger te doen. Van den eersten dag van zijn militairen dienstplicht

af, spant hij zich in om te behooren tot de uitverkorenen voor den officiersrang. Nu zijn er hier ook wel enkelen, die, hetzij uit gebrek aan dien goeden geest, hetzij om maatschappelijke redenen, liever niet méér tijd aan hun dienstplicht geven dan hoog noodig is, doch hun aantal is zoo gering, dat het Zwitsersche legerbestuur hen ongemoeid kan laten.

Men kan zich daar inderdaad de luxe permitteeren om te zeggen „graag of niet”. Ieder, die maar in de geringste mate onwil vertoont, wordt uitgesloten van de *eer* om tot officier te worden opgeleid.

Elke leerling van de onderofficiersschool moet, zooals boven reeds werd gezegd, eene extra-recrutenschool mede maken. Ook vandaar, en zelfs later bij de herhalingsoefeningen, kan hij door de betrokken chefs nog worden aangewezen voor de officiersopleiding.

Om een tekort aan practische geschiktheid goed te maken, wordt somtijds een naar den officiersrang adspireerend jongmensch op deze wijze er toe gebracht om z.g. vrijwillig nog eene recrutenschool mede te maken, alvorens tot de officiersopleiding te worden voorgedragen.

Uit het voorgaande moge blijken, dat de keuze voor den officiersrang geheel onafhankelijk is van de vraag welke diploma's of getuigschriften van gevolgd onderwijs men medebrenkt en evenmin van het afleggen van eenig toelatingsexamen.

Men is van oordeel, dat de betrokken autoriteiten tijdens de door hen geleide recruten- of onderofficiersscholen voldoende gegevens kunnen verzamelen, om te beoordeelen of iemands algemeene ontwikkeling hem voor den officiersrang geschikt doet zijn.

Toch zijn de gegevens omtrent de intellectueele ontwikkeling blijkbaar wel van grooten invloed.

In 1911 waren op de artillerie-officiersschool te Thun 59 leerlingen; van hen waren 1 doctor in de filosofie, 41 studenten en 17 jongelieden van diverse andere beroepen.

Op de infanterie-officiersschool te Bern in 1911 van de 42 leerlingen, 20 studenten, 11 onderwijzers en 11 andere beroepen en op die te St. Gallen van de 35 leerlingen, 25 studenten en 10 andere beroepen.

Onderofficiersscholen.

Eene opleiding tot onderofficier bij de Infanterie in 20 dagen is zeker wel uiterst kort en in de Zwitsersche militaire litteratuur worden hier en daar klachten vernomen over het onvoldoende aplomb en de onvoldoende kennis, waarmede de onderofficieren voor den troep komen.

In een Zwitsersch tijdschrift las ik nopens de onderofficiers-opleiding:

„Gewiss verleiht das höhere *Wissen* eine Ueberlegenheit, und damit die Grundlage zur Autorität, aber nur wenn es nicht bloss äusserer Anstrich ist. Die Ueberlegenheit, die wir unsern Unteroffizieren über ihre Mannschaft geben müssen, liegt im höhern *Können*. Sie müssen gar nicht *mehr* können als ihre Untergebenen, aber sie müssen alles *besser, mit nie versagender Sicherheit können*. Daran fehlt's bei uns, und das ist nur zu erreichen, wenn in der Unteroffiziersschule im Grunde nur eine Vervollkommnung dessen verlangt wird, was der Rekrut schon gelernt hat: die *Vervollkommnung des soldatischen Wesens*. Wenn er selbst Soldat ist, so wird er auch seine Rekruten zu Soldaten erziehen, auch wenn ihm hiefür keine Schablone in die Tasche gesteckt wurde”.

Bij de Infanterie worden in den regel per divisie 3 onderofficiersscholen per jaar gehouden, 2 in het voorjaar — Maart en April — en 1 in het najaar, November.

Ook hier weder eene opleiding buiten het troepenverband, waartoe de man behoort.

Bij de Cavalerie was in 1911 één onderofficiersschool van 1 Maart tot 6 April te Bern.

Bij de Artillerie in 1911 één onderofficiersschool van 10 November tot 16 December te Thun met afzonderlijke klassen voor Veld- Berg- en Voet-Artillerie.

Voor de verdere speciale wapens en dienstvakken werden mede de noodige onderofficierscursussen gehouden.

De opleiding geschiedt door instructie-officiëren en, voor zooveel de praktijk betreft, door z.g. onderlinge instructie.

De feitelijke praktijk verkrijgt de onderofficier eerst in de verplichte extra-recrutenschool na het doorloopen van den onderofficiërskursus.

De laagste onderofficiërsgraad is die van korporaal en die wordt bereikt, nadat op de onderofficiërschool een bewijs van bekwaamheid is verworven (Fähigkeitszeugniss).

Om nader aan te duiden, wat in *Zwitserland* van den onderofficier wordt geëischt, volgt hier het:

Programma van eene onderofficiërschool bij de 7e divisie in 1911.

I. De leerlingen van de onderofficiërschool moeten worden gevormd tot betrouwbare onderofficiëren, voor zooverre dit binnen het kader van deze school mogelijk is. De verdere opleiding geschiedt in de recrutenschool en in de herhalings-oefeningen.

II. Wat met het onderwijs beoogd wordt:

1. Men moet er naar streven om den soldaat de beslistheid bij te brengen, die de onderofficier bij het volvoeren zijner verplichtingen noodig heeft, opdat hij niet slechts op bevel, maarook uiteigen initiatiefmetzelfvertrouwen weet te handelen.

2. De liefde voor den dienst en het vertrouwen in de waarde van ons vaderlandsch weersysteem moeten worden opgewekt en aangekweekt.

3. De leerlingen moeten geschikt worden gemaakt om, door hun geheele optreden en hunne wijze van handelen, het voorbeeld te zijn van een flink soldaat. Verder moeten de zintuigen en het oog worden gescherpt voor alle zaken van den inwendigen dienst.

5. Door doelmatig onderricht moet men den leerlingen het bewustzijn bijbrengen van hunne verplichtingen. Zij moeten weten, dat zij de betrouwbare, vaste steun van de officieren moeten zijn en dat zij voor de ondergeschikten een voorbeeld moeten vormen in plichtsbetrachting en in het blijmoedig verdragen van alle ontberingen en wederwaardigheden.

5. Met het oog op den korten duur der onderofficiersscholen moet, naast het oprisschen en bevestigen der militaire eigenschappen van den soldaat, de opleiding tot *aanvoerder* tot haar recht komen. De opleiding tot *instructeur* moet verkort worden en verschoven naar de recrutenschool als korporaal.

III. De navolgende vakken worden onderwezen :

1. *Individueele opleiding*. Voorbereidende schietoefeningen en beoefenen van het tirailleurgevecht volgens de voorschriften. Vóór alles moet de militaire geest van den soldaat worden aangekweekt.

2. Bij de schietleer moeten de leerlingen worden onderricht betreffende het gebruik van het vizier, het richten en het mikpunt.

Zij moeten bekend worden gemaakt met den invloed van het weer, het opgelegd schieten enz.

3. Bij den wachtdienst worden behandeld de verplichtingen van den *onderofficier op wacht*. Aan de leerlingen moet worden geleerd om categorisch te bevelen en te melden.

4. Kennis van het geweer en de munitie. Vooral moet worden onderwezen het gebruik van en het *onderhoud van het wapen*, het onderkennen en verhelpen van storingen, het inspecteeren van het geweer en het behandelen der munitie.

5. *Dienstreglement*.

a. In de eerste plaats moet eene strenge naleving van de bepalingen van den inwendigen dienst worden geëischt. De leerlingen moeten worden gewezen op de opvoedkundige waarde van dezen dienst. Verder in het licht stellen de noodzakelijkheid om de regelen der gezondheidsleerna te komen.

b. Te gelijker tijd moeten zij leeren om alle tijd werkzaamheden van den inwendigen dienst zelf te regelen en er toezicht op te houden.

c. Over den dienst in de compagnie moeten zij volgens het dienstreglement worden onderwezen, meer bepaald voor zoo veel den onderofficier betreft.

6. Van de militaire organisatie wordt behandeld de infanterie-compagnie en slechts in het algemeen de samenstelling van het infanterie-bataljon.

7. *Seclieschool*. De dienst van den onderofficier (groeps-commandant en opsluitend gelid) in het bijzonder in het verspreide gevecht en bij het vervaardigen van gevechts-dekkingen.

8. Voor zoo veel den velddienst betreft:

a. Een onderofficierspost of een gedetacheerden post betrekken en den dienst regelen.

b. Eene onderofficierspatrouille aanvoeren onder eenvoudige omstandigheden.

9. Afstanden schatten.

10. Schietcomptabiliteit en schieten buiten dienst.

Gewezen moet worden op de noodzakelijkheid, dat het kader deelneemt aan de schietoefeningen. De beteekenis van het schieten buiten den dienst uiteen zetten. De verschillende aanschrijvingen van het Zwitsersche Militair departement en van de wapenchefs over het schieten buiten den dienst moeten worden verklaard.

11. Schietoefeningen volgens programma.

a. Scherpe patronen:

1. voor individueel schieten. . . 60 patronen per geweer

2. voor schieten met afdeelingen 100 " " "

160 patronen per geweer

b. Losse patronen . . . . . 50 " " "

En dat alles wordt geleerd in 20 dagen!!

Een korporaal kan na 2 herhalingsoefeningen te hebben medegemaakt, worden bevorderd tot onderofficier.

Om in den rang van onderofficier verder bevordering te kunnen maken, moet telkens weer worden voldaan aan zekere eischen van werkelijken dienst en moet het voor den naast hooger rang voorgeschreven bewijs van geschiktheid worden verworven.

Voor sergeant of wachtmeester moeten na de extra-recruten-school nog twee herhalingsoefeningen zijn medegemaakt.

Voor fourier één herhalingsoefening en eene fouriers-school van 30 dagen. Nieuwbenoemde fouriers zijn tot eene tweede extra-recruten-school verplicht.

Voor sergeant-majoor (Feldweibel) dienst als sergeant of fourier in minstens één herhalingsoefening en als plaatsvervangend-Feldweibel in één recruten-school.

Voor adjudant-onderofficier minstens één herhalingsoefening als Feldweibel. Bij de Infanterie bovendien nog het laatste $\frac{1}{3}$ eener rekrutenschool als plaatsvervangend adjudant-onderofficier.

Verder bestaat nog de rang van „Stabssekretär”, gelijkgesteld aan adjudant-onderofficier. Daartoe zijn benoembaar de korporaals, die één extra-rekrutenschool hebben doorlopen, twee herhalingsoefeningen hebben medegemaakt en eene „Stabssekretär”-school van 30 dagen hebben doorlopen.

Officiersscholen.

Bij de Infanterie is per divisie een officiersschool, waaraan gedurende ongeveer één maand een rijcursus wordt toegevoegd en gedurende 12 dagen een detachement manschappen voor de practische oefeningen.

Bij de Cavalerie voor het geheele wapen één officiersschool te Bern.

Bij de Artillerie één officiersschool te Thun, waar worden opgeleid de aspiranten voor de Veld-, Berg- en Voet-Artillerie.

Bij de Genie één officiersschool, waarvan het eerste gedeelte wordt gehouden te Zurich, het tweede te Bern.

Eene afzonderlijke officiersschool levert de luitenants voor de Vestingtroepen.

Verder zijn nog scholen voor de speciale dienstvakken, den Geneeskundigen Dienst, paardenartsen, Verplegingstroepen enz.

De manschappen-detachementen worden samengesteld uit de weermannen, die vergunning hebben verkregen om op een ander tijdstip voor herhalingsoefeningen op te komen.

De opleiding geschiedt door de instructie-officieren. Meestal is een kolonel school-commandant en wordt hij bijgestaan door eenige hoofd- en subalterne officieren. De jongelieden worden gekleed en gehuisvest door den Staat. In hunne voeding moeten zij zelf voorzien, waar hunne soldij op is berekend. De maaltijden worden gezamenlijk gebruikt en veelal zitten de ongehuwde officieren mede aan tafel, c. q. zelfs de kolonel, school-commandant.

Het in de cantine verplicht samenzijn van officieren en leerlingen wordt beschouwd als een waardevol middel om

zich een denkbeeld te vormen omtrent maatschappelijke vormen, karakter en optreden van de jongelieden, alsmede om hen verder te vormen.

Na afloop van den cursus wordt door den school-commandant in overleg met zijne officieren beslist, wie voor eene bevordering tot luitenant in aanmerking zullen worden gebracht.

Daarna reikt de wapenchef aan den betrokken adspirant een „Fähigkeitszeugniss" uit, dat echter eerst door den betrokken divisie- of korps-commandant moet worden goedgekeurd. Wapenchefs, korps- of divisie-commandanten kunnen tegen het einde van den cursus eene driedaagsche inspectie over de school houden.

Het onderwijs is er zuiver op gericht om practische troepen-luitenants te verkrijgen. Met hoogere krijgskunde bemoeit men zich niet. Van een Zwitserschen luitenant wordt niet verlangd, dat hij critiek kan uitoefenen op NAPOLEON of VON MOLTKE.

Het programma, dat aan de officiersscholen wordt onderwezen, gaat zeker niet verder dan dat voor de militie-officieren in Nederland, maar zal nog beknopter moeten worden onderwezen, omdat de tijd zoo veel korter is.

Een zeer wezenlijk verschil tusschen de officiers-opleiding in Zwitserland en in Nederland is, dat men ginds in de recruitenscholen eerst soldaten vormt en van deze in de onderofficiersscholen onderofficieren.

Na het verkrijgen van den officiersrang geeft men zich in den regel nog veel moeite tot verdere voltooiing van bekwaamheid.

Bijna niemand bepaalt zich uitsluitend tot de verplichte diensten, doch volgt vrijwillig nog scholen en cursussen.

Aan het rapport van den Kapitein ROELL ontleen ik eenige bescheiden, die een denkbeeld geven van de bij de officiers-opleiding gevolgde methode:

Inleiding tot het werkplan van de officiersschool der 8e divisie van Kolonel Schiessle.

„Der Offizierschule fällt die wichtige Aufgabe zu, die Blüte unserer militärischen Jugend zu Offizieren im allgemeinen

und zu Zugführern im besonderen auszubilden, den künftigen Führern eine sichere Grundlage militärischen Wissens und Könnens für ihre weitere militärische Laufbahn zu geben, ihren militärischen Gesichtskreis zu erweitern ohne sich im Gebiete zu verlieren, für deren Verständniss sie noch nicht reif sind".

„Nicht darum handelt es sich, die Köpfe der Schüler mit einer Menge schlecht verdauter Lehren und Zahlen voll zu stopfen, die nachher doch wieder vergessen werden, sondern dahin zu wirken, dass alles was gelehrt werden soll, vom Schüler erfasst, sein geistiges Eigentum wird und bleibt".

„Nicht durch Belastung des Gedächtnisses, nur durch Förderung des Verständnisses und des Urteils wird dieses Ziel erreicht".

„Damit die Schüler jeden Tag mit ausgeruhtem Körper und frischem Geist zum Unterricht antreten, soll von keinem Lehrer über die zur Ruhe bestimmte, freie Zeit verfügt, und der gesammte Unterricht in der hiefür festgesetzten Zeit bewältigt worden".

„Lange ermüdende Vorträge sind zu vermeiden; das Interesse und die Aufmersamkeit der Schüler sind durch Fragen, die zum Nachdenken anregen, wach zu halten".

„Fragen sind immer an die ganze Klasse zu richten; jeder Schüler soll die seiner Ansicht entsprechende Antwort bereit halten. Nach Gewährung der zum Nachdenken und zur Bildung der Antwort erforderlichen Zeit ist darauf zu halten, dass die Antwort kurz, klar und vollständig gegeben werde".

„Ansichten, Entschlüsse und Befehle der Schüler sind belehrend und so zu besprechen, dass die Entschlussfreudigkeit gefördert, jeder Hang zum Schematismus unterdrückt wird".

„Durch Nachsicht gegen schwächere, durch Strenge gegen nachlässige Schüler sind Pflichtbewusstsein und Arbeitslust zu entwickeln und zu steigern".

„Mit allen Mitteln ist auf die Entwicklung der, dem Führer unentbehrlichen Eigenschaften, wie: Männlichkeit, Anstand, Ruhe, Ausdauer, körperliche Gewandtheit und Leistungsfähigkeit, zu dringen. . . ."

Werkplan voor de infanterie-officiersschool.

A. Doel.

Eenvoudige, streng militaire opvoeding tot *officier* als grondslag, om als *meerdere*, *aanvoerder* en *opvoeder* in de betrekking van sectie-commandant voor den troep te kunnen treden.

B. Karaktervorming.

Eer- plicht- en *verantwoordelijkheidsgevoel* en daaruit voort-spruitende betrouwbaarheid, ernstige strenge dienstopvatting en lust tot zelfstandig handelen.

Het is eene *eerezaak* om overal zijne geheele kracht te geven; met vreugde en opoffering te arbeiden. Wie geen voldoende eergevoel bezit, wie nalatigheid en luiheid toont in den dienst, is niet geschikt voor officier.

C. Intellectuele opleiding.

Nauwgezetheid, gezond verstand, eigen oordeel, zelfstandig denken, besluitvaardigheid, beslist handelen.

Het onderwijs zij meer gericht tot verstand en wilskracht dan tot het geheugen.

D. Lichamelijke opleiding.

Persoonlijke vaardigheid in schieten, turnen, rijden, schermen, marcheeren, ontwikkelen van moed, handigheid, uithoudingsvermogen en ondernemingslust.

E. Militaire opleiding.

Zekere grondslag voor de functie van sectie-commandant. Overzicht voor het verdere en hoogere, ten einde behoorlijk te kunnen samenwerken in hooger verband. In den regel gaat men niet buiten de compagnie.

Tactiek 70 uren. Grondige behandeling der Infanterie in staat van rust, op marsch, in het gevecht. Karakteristiek der andere wapens. Samenwerking met deze. Oorlogsgebruiken te land. Conventie van Genève.

Schietleer 12 uren. Kogelbaan en kogelbundel. Gebruik als strijdmiddel. Leiden van schietverenigingen.

Tactische oefeningen 60 uren. Aanvoering van eene sectie Infanterie, in het kader der compagnie, in het gevecht, op marsch en in den velddienst. Officiers-patrouille.

Individueele opleiding 60 uren. Opleidingsmethode voor schietonderricht, gesloten exerceeren (dril), turnen. Optreden van den soldaat in het gevecht.

Opleiding der sectie 50 uren. Kennis der vormen. Gebruiken daarvan. Vuurleiding.

Schatten van afstanden. Geschiedt bij het opleiden der sectie, bij het schieten en bij de tactische oefeningen.

Individueel schieten 18 uren. Opleiding als schutter en als schietleeraar. Schieten met pistool.

Afdeelingsschieten 50 uren. Oplossing van schietopdrachten tegen te velde voorkomende doelen met eene sectie, ten einde te leeren hoe het vuur te leiden en hoe treffers te verkrijgen.

Wapenleer 12 uren. Kennis, beoordeeling, zorgvuldige behandeling van het geweer en het pistool. Verhelpen van storingen. Opmerken van beschadigingen, die reparatie noodig maken.

Schietcomptabiliteit 6 uren. Munitieverantwoording, schietboeken, schietnotitiën enz.

Pionieren 16 uren. De eenvoudigste werkzaamheden van de Infanterie in den veldoorlog (aan de hand van het pionier-voorschrift).

Kaartlezen 8 uren. Zwitsersche kaarten.

Verkenningen 12 uren. Oriënteeren in het terrein. Bepalen van bergen, dalen, wateren, oorden, verkeerswegen, verken- nen van stellingen, beoordeelen van terreinvoorwerpen, eenvoudige rapporten en schetsen.

Militaire Aardrijkskunde 8 uren. Zwitserland met zijne grensgebieden.

Dienstreglement 14 uren. Nauwkeurige kennis van de voorschriften, die betrekking hebben op den compagnies- officier. Toepassing dier voorschriften. Positie van den officier. Strafbevoegdheid. Plichten en rechten.

Militaire Organisatie 14 uren. Algemeene kennis van het leger (taak, samenstelling, indeeling). Nauwkeurige behan- deling van de eenheden, staven en troepenkorpsen der Infanterie. Van de andere wapens en diensten in groote trekken. Samenstelling van hoogere eenheden. Plichten van officieren en soldaten, uit de militaire wetten voortvloeiende, te weten: weerplicht, dienstplicht, militaire administratie en actieve dienst.

Schermen 12 uren. Gebruik van de sabel en van het ge- weer als stootwapen. Steek, houw en parade.

Paardrijden 24 uren. Vaste zit. Onverschrokken vooruit- rijden, eenvoudige wendingen in stap, draf en galop. Nemen van kleine hindernissen. Terreinrijden.

Compagnies-Administratie 6 uren. Het voornaamste betref- fende rapporten, rekenplichtig beheer, verpleging, legering en soldij.

Practische dienst met den troep 94 uren. De officiers- adspiranten volbrengen hunne herhalingsoefening als groeps- commandanten met het 10e infanterie-regiment.

Gedurende de laatste 13 dagen van den officiers-cursus doen zij dienst als sectie-commandanten, sergeant-majoor,

plaatsvervangende sectie-commandanten en groeps-commandanten bij den oefeningstroep (individueele opleiding, sectieschool, aanvoeren der sectie in de compagnie, afdeelingsschieten, stelling nemen).

Grootere oefeningen. Een vierdaagsche oefening wordt gehouden.

F. Tijdsindeeling.

1e Periode. 26 Juli—27 Augustus = 27 werkdagen = 203 uren. Voorbereidend onderricht. Individueele opleiding. Begin der opleiding als sectie-commandant. Individueel schieten. Rijden. Schermen.

2e Periode. 28 Augustus—10 September = 12 werkdagen = 102 uren. Voortzetten van de individueele opleiding. Sectieaanvoering. Instructieschieten. Laatste deel van het individueel schieten. 11—23 September herhalingsoefeningen met het 10e regt Inf.

3e Periode. 24 September—15 October = 18 werkdagen = 153 uren. Laatste deel der individueele opleiding. Aanvoering der sectie in de compagnie. Afdeelingsschieten zonder troep.

4e Periode. 16—28 October = 11 werkdagen = 94 uren. Practische oefeningen met den troep. Het bijzondere onderwijs bepaalt zich tot voorbereiding en bespreking der oefeningen. Verder zal de dienst met den troep op het terrein en in de kazerne met alle nauwkeurigheid en grondigheid worden gedaan. In deze periode is de inspectie begrepen.

G. Organisatie.

De officiersschool wordt ingedeeld in twee compagnieën, elk van 20 leerlingen. De oefeningstroep vormt in overeenstemming daarmede ook twee compagnieën, elk van 130 korporaaals en geweerdragende soldaten. De compagnie wordt ingedeeld in drie sectiën, elk van 45 geweren.

H. Leeraarspersoneel.

.....

De „Kreis"-instructeur der 3e divisie
(get.) Zwicky, Kolonel.

Uurverdeeling.

LEERVAKKEN.	PERIODE.				TOTAAL. 579
	I 230	II 102	III 153	IV 94	
Tactiek Schoolcommandt.	2	—	8	—	10
Tactiekleeraar	30	15	15	—	60
Schietleer	8	2	2	—	12
Tact. oefeningen	16	20	24	—	60
Individueele opleiding	30	16	14	—	60
Sectieopleiding	26	14	10	—	50
Afstanden schatten	begrepen onder andere oefeningen.				
Indiv. schieten	14	4	—	—	18
Afd. schieten	6	—	44	—	50
Wapenleer	7	2	3	—	12
Schietcomptabiliteit	—	—	6	—	6
Pionieren, theorie	—	8	—	—	8
Id. practisch	—	8	—	—	8
Kaartlezen	8	—	—	—	8
Verkenningen	12	—	—	—	12
Militaire Aardrijkskunde	—	—	8	—	8
Dienstreglement	8	4	2	—	14
Militaire Organisatie	8	4	2	—	14
Schermen	12	—	—	—	12
Paardrijden	24	—	—	—	24
Onderhoud paard	4	—	—	—	4
Compagnies-Administratie	—	—	6	—	6
Troependienst	—	—	—	94	94
Schriftelijk werk	15	5	9	—	29
	230	102	153	94	579

Langs den hier aangeduiden weg worden jaarlijks honderden jongelieden gevormd tot officier en over de verschillende wapens en diensten verdeeld.

De officieren ontvangen voor hunne kleeding, naar mate van de troepenafdeeling, waartoe zij behooren, eene tege-

moetkoming van 360 tot 470 francs en later bij hunne benoeming tot 1e luitenant en tot majoor nog tegemoetkomingen voor vernieuwingen. Verder ontvangen zij van den Bond: wapens, harnachement, ransel, officierskoffer, kijker en zaklantaarn.

Voor de bevordering der officieren wordt weder voor elken rang een bewijs van bekwaamheid geëischt. (Fähigkeitszeugniss).

- Elke rang moet minstens 4 jaren worden bekleed. ¹⁾

Voor *1e luitenant*: dienst als luitenant in eene recruten-school en 4 herhalingsoefeningen, waarvan één door anderen dienst kan worden vervangen.

Voor *kapitein*: dienst als luitenant of als 1e luitenant in eene „Zentralschule“ I; dienst als 1e luitenant in 4 herhalingsoefeningen, waarvan één door anderen dienst kan worden vervangen. Een zelfstandig commando hebben gevoerd in eene recruten-school.

Voor *majoor*: dienst als kapitein in 4 herhalingsoefeningen, waarvan minstens drie als troepen-commandant. Een herhalingsoefening kan door anderen dienst worden vervangen. Dienst in eene „Zentralschule“ II. Bij de Infanterie, Artillerie, Genie, Vestingtroepen en Trein gedurende het laatste $\frac{1}{2}$ gedeelte van eene recruten-school, dienst als bataljons- of afdeeling-commandant. Bij de Artillerie bovendien dienst in een schietcursus II.

Voor *luitenant-kolonel*: (is regiments-commandant) dienst als majoor in vier herhalingsoefeningen, waarvan twee door anderen dienst kunnen worden vervangen.

Voor *kolonel*: (brigade-commandant) dienst als luitenant-kolonel in vier herhalingsoefeningen, waarvan twee door anderen dienst kunnen worden vervangen.

Voor *kwartiermeesters*. De kwartiermeesters, die in den rang van kapitein of 1e luitenant uit de troepenofficieren worden genomen, worden daartoe in eene afzonderlijke school

---

¹⁾Deeischen voor officieren van den Geneeskundigen Dienst, Veterinair Dienst, Verplegingsdienst en Treindienst wijken eenigszins af, doch ik zou te uitvoerig worden door hierop in bijzonderheden in te gaan.

bekwaamd. Na hunne aanstelling, moeten zij eene halve recrutenschool als kwartiermeester medemaken en een tactisch-technischen cursus bij de Verplegingstroepen doorloopen.

Generale Staf.

Om als kapitein bij den Generalen Staf te kunnen overgaan, moet men voldoen aan de eischen voor kapitein bij zijn wapen en eene generalestafschool I hebben doorloopen. Kapiteins, die reeds de „Zentralschule” II hebben doorloopen, zijn van het eerste deel der generalestafschool I vrij.

De hoogere rangen bij dit dienstvak kunnen worden aangevuld uit den naastvoorgaanden rang bij den Generalen Staf na het doorloopen van de generalestafscholen II en III. Vult men aan uit de troepenofficieren, dan moeten doorloopen zijn de generalestafscholen Ib, II en III.

Steeds moet echter in elken rang ook in eene herhalings-oefening of in eene recrutenschool een troepencommando zijn gevoerd.

Uit het vorenstaande moge blijken, dat, behalve de officiers-scholen, er nog verschillende aanvullings-cursussen bestaan. Zij duren :

Zentralschule	I . . .	30 dagen (luitenants);
Zentralschule	II . . .	50 dagen (kapiteins);
Generalstabschule	I (a en b)	70 dagen ;
Generalstabschule	II . . .	42 dagen ;
Generalstabschule	III . . .	21 dagen.

Tijdverdeling voor de Zentralschulen.

	SCHULE I Uren.	SCHULE II 1 Uren.	SCHULE II 2 Uren.
<i>Theoretisch onderricht.</i>			
Algemeene Tactiek	40	28	11
Hoogere Troepenaanvoering.	—	—	8
Krijgsgeschiedenis	10	10	—
Cavalerie-tactiek	8	6	4
Artillerie-tactiek	6	6	4
Versterkingskunst	8	12	5
Militaire Aardrijkskunde . .	6	—	—
Terreinleer en Kaartenlezen.	8	—	—
Militair Strafrecht	2	—	—
Oorlogsrecht	—	—	4
Verplegingsdienst	—	5	—
Gezondheidsdienst	—	—	2
Paardenkennis en Optuigen.	2	1	—
<i>Practisch onderricht.</i>			
Tactische oefeningen	64	56	24
Belegeringsoefeningen	8	4	4
Schriftelijk werk. Krijgsspel.	10	—	—
Paardrijden	16	4	—
Oefeningsreis	32	72	72
Totaal.	220	204	138 uren

Overzicht van den dienst bij de Infanterie.

SCHOLEN OF CURSUSSEN.	SOLDAAT	ONDEROFFICIER.	2e LUITENANT.	1e LUITENANT.	KAPITEIN.	MAJoor.	LUITENANT-KOL.	KOLONEL.
Recrutenschool	65	65	65	65	65	65	65	65
Onderofficiersschool.		20	20	20	20	20	20	20
Recrutenschool		65						
Officiersschool 2e luitenant.			80	80	80	80	80	80
Recrutenschool			65	65	65	65	65	65
7 Herhalingsoefeningen	77							
10 Herhalingsoefeningen		110						
4 Herh.oef. als 2e luitenant.				44	44	44	44	44
Zentralschule I als luitenant.					30	30	30	30
4 Herh.oef. als 1e luitenant.					44	44	44	44
Recrutenschool als 1e luitent.					65	65	65	65
Zentralschule II als kapitein.						50	50	50
4 Herh.oef. als kapitein						44	44	44
Recrutenschool als kapitein.						65	65	65
4 Herh.oef. als majoor.							44	44
4 Herh.oef. als luitenant-kol.								44

De dagen van opkomst en van vertrek komen hier telkens nog bij.

Voor de verdere vorming der officieren worden nog schiet-scholen, zoomede technische en tactische cursussen gehouden; tot deelneming daaraan worden de officieren opgeroepen.

Generale-Stafofficieren nemen deel aan afzonderlijke oefeningscursussen en kunnen met speciale werkzaamheden worden belast.

Op de waarde van den militie-officier kom ik later terug.

Het totaal aantal officieren van leger, landweer en landstorm te zamen, bedroeg op 1 Januari 1911, **9500** officieren.

Daarvan komen op leger en landweer met eene totale troepensterkte van ruim 200.000 man — dus ongeveer als in Nederland -- 9083 officieren, terwijl wij er thans slechts ruim 3200 bezitten.

Officieren-instructeurs.

Reeds meermalen heb ik in het voorgaande gesproken van officieren-instructeurs.

Dit is eene kleine kern van omstreeks 200 beroeps-officieren, als volgt verdeeld op 1 Januari 1911:

	INFAN- TERIE.	CAVA- LERIE.	ARTIL- LERIE.	GENIE.	VESTING- TROEPEN.	GENESK DIENST.	VERPL. DIENST.
Kreis-instructeurs en commandanten van Zentral- en Schiet- scholen	9	—	—	—	—	—	—
Hoofdofficieren	52	8	11	2	4	5	5
Kapiteins	33	3	5	3	1	3	
Subalterne officieren .	13	4	5	3	2	4	
Muziek-instructeurs .	18	2	3	—	—	3	—
Hulppersoneel	—	—	14	—	—	—	—
	125	17	38	5	7	15	5
Totaal 212.							

Aan deze officieren is in hoofdzaak de leiding opgedragen van de talrijke recruten- en kaderscholen en zij vallen het geheele jaar door van de eene school in de andere.

Opvallend is voorzeker het groote aantal hoofdofficieren, dat men onder de instructeurs vindt. Dit wordt ook wel als een bezwaar ondervonden, maar er bestaat niet veel doorstrooming in het korps. Aangezien een officier geen pensioen krijgt, dient natuurlijk elk instructeur zoo lang mogelijk.

Een gevolg hiervan is, dat men bij de kaderscholen instructie ziet geven door kolonels in vakken en aan klassen, waarvoor men in elk ander leger een luitenant, hoogstens een kapitein zou zien staan.

Om officier-instructeur te worden, moet men eerst militie-officier zijn.

Een Bondsbesluit van 27 Maart 1911 behandelt de opleiding en benoeming van de officieren-instructeurs.

Behalve de tot nu toe gestelde eischen, vordert het van den adspirant-instructeur een certificaat, dat recht geeft op toegang als gewoon student aan eene hoogeschool of aan eene technische hoogeschool. Deze eisch is echter niet absoluut, want voor een bijzonder begaafd candidaat mag er van worden afgeweken. Voor instructeur bij den Geneeskundigen Dienst wordt geëischt, dat men het diploma voor doctor heeft. De chef van den dienst brengt verder omtrent den candidaat een rapport uit omtrent zijn aanleg voor officier-instructeur, nadat hij zich gegevens heeft verschaft omtrent zijne reputatie, karakter, welstand en bekwaamheden. Zoo noodig moet hij een examen doen in een der Zwitsersche nationale talen, die niet zijne moedertaal is.

Is de voorwaardelijke toelating uitgesproken, dan begint een proeftijd (leertijd) van 3 jaren, gedurende welken de adspirant de lessen van de militaire school moet volgen, gedurende drie opeenvolgende semesters. Voorts wordt hem gelegenheid gegeven om de centrale school I, de schietschool en de technische cursussen te volgen.

Na elke school brengt de commandant rapport uit aan den wapenchef omtrent karakter, gedrag en bekwaamheid. Ook

de professor aan de militaire school dient elk semester een rapport in en geeft aan het einde der drie semesters een certificaat omtrent de resultaten van het eindexamen. De wapenchef is voorts verplicht zich door persoonlijk onderzoek op de hoogte te stellen van de geschiktheid van den candidaat.

Het Zwitsersche Militaire Departement kan bij uitzondering van al deze eischen dispenseeren, wanneer op andere wijze de militaire geschiktheid blijkt, bijv. detachering van eenigen duur in het buitenland. Hoofdofficieren, die gedurende hunne militaire carrière blijc hebben gegeven van bijzondere geschiktheid voor het beroep van instructeur, kunnen door den Bondsraad zonder verdere voorwaarden worden benoemd, dus bijv. ook als permanent korps- en divisiecommandant.

Voor den Geneeskundigen Dienst en Verplegingstroepen gelden andere regelen.

Drie jaren hoogstens na de toelating van den officier tot aspirant-instructeur, geeft de wapenchef hem schriftelijk te kennen of hij voor eene benoeming in aanmerking komt en dan wordt hij bij vacature geplaatst. Zoo niet, dan valt hij voor goed af. De aspiranten ontvangen officiers-tractement + 3 frs. per dag. Aan de militaire school geene soldij, doch 6 frs. per dag.

Aan de „Ecole polytechnique fédérale” te Zurich is eene sectie voor militaire wetenschap, genaamd Militaire School. Deze is bestemd om officieren in de gelegenheid te stellen hunne militaire kennis te vermeerderen. Zij dient verder als voorbereiding voor de carrière der militaire instructeurs voor de wapens.

De te onderwijzen vakken zijn:

1. Algemeene Krijgsgeschiedenis en Zwitsersche Krijgsgeschiedenis.
2. Strategie.
3. Tactiek (elementaire tactiek, beginselen der tactiek, tactiek van den bergoorlog, tactiek van den vestingoorlog).
4. Versterkingskunst.
5. Legerorganisatie en Militaire Administratie.
6. Militaire Paedagogiek.
7. Volkenrecht, Oorlogsrecht, Militair Strafrecht.

8. Ballistiek, Wapenleer, Schietleer.
9. Ontploffbare stoffen.
10. Militaire Aardrijkskunde en Topographie.
11. Militaire Telegraphie en telephonie. seinwezen, luchtvaart, militaire Photographie.
12. Territoriale dienst, Spoorwegdienst. Etappendienst.
13. Legerverpleging.
14. Paardenkennis, onderhoud van paarden.

De lessen worden aangevuld door schriftelijk werk, besprekingen en oefeningen op de kaart en op het terrein.

Verder wordt onderricht gegeven in paardrijden en schermen.

Het onderwijs wordt gegeven door professoren, benoemd door den Bondsraad. Voorts naar behoefte door officieren-instructeurs, die voor bepaalden tijd worden werkzaam gesteld.

Over de nieuw getroffen regeling, die 1 Mei 1911 in werking trad, schijnt men nog al tevreden. Tegen vroeger is de opleiding der officieren-instructeurs veel meer in wetenschappelijke banen geleid.

De betrekking van officier-instructeur schijnt in Zwitserland lang niet als overal eene belangrijke betrekking te worden beschouwd en vrij algemeen is men daar van oordeel, dat voor de troepenaanvoering een militie-officier verre te verkiezen is boven een beroeps-officier. Nog niet lang geleden liet de Chef van het Militaire Departement — Kolonel MÜLLER — zich in de Volksvertegenwoordiging weinig waardeerend uit over het korps beroeps-officieren, hij meende dat die als aanvoerder minder geschikt waren dan de militie-officieren.

In een artikel in de *Schweizerische Monatshefte* Oct. 1911, getiteld „Der Miliz-officier als Soldat und Bürger“, wordt betoogd, dat het militaire beroep op zichzelf er eigenlijk geen is, dat men hoogstens een behoorlijk instructeur kan hebben in een beroeps-officier, doch dat voor de aanvoering zelve de beste resultaten te wachten zijn van eene combinatie van de militaire charge met een burgerberoep.

Opvallend is wel, dat men zich in Zwitserland in de

dagbladpers en in de militaire vaktijdschriften in den laatsten tijd zeer warm maakt over de quaestie der beroeps-officieren. Men neigt er meer en meer toe om de hoogste aanvoerdersplaatsen — korps- en divisie-commandanten — te brengen in handen van beroepsmilitairen. Hiermede bedoelt men nog niet, er instructie-officieren voor te nemen, doch liefst zulke militie-hoofdofficieren, die hun burgerberoep er geheel aan willen geven, om zich uitsluitend te wijden aan den militairen dienst. Thans ontvangt een divisie-commandant eene toelage van 3000 en een korps-commandant eene van 3500 francs, doch dit is geene betaling voor iemand, die er zijne levenstaak van maakt. Wel zijn er thans meerdere instructie-officieren, die een legerkorps of eene divisie aanvoeren, doch zij kunnen zich al evenmin aan die taak wijden, omdat zij tevens aan het Militair Departement belast zijn met drukke betrekkingen als wapenchef der Infanterie of Cavalerie, Chef van den Generalen Staf enz. Toch is zelfs in het militie-leger de taak van korps- en divisie-commandant lang geene sinecure door de vele correspondentie en de inspectiën.

Vermoedelijk zal binnen kort aan de Volksvertegenwoordiging een project worden aangeboden om de betrekkingen van korps- en divisie-commandant zoodanig te betalen, dat men kan kiezen uit die kolonels, die genegen zijn hun burgerberoep te verlaten.

Merkwaardig, dat toen de tegenwoordige militaire organisatie in 1907 nog in ontwerp bestond, in de Volksvertegenwoordiging een democraat uit Thurgau en op eene vergadering te Bern, een sociaal-democraat hebben geëischt, dat men vooral zou zorgen voor de hoogere aanvoering. Immers, slecht aangevoerd, heeft zelfs een goed leger geene beteekenis.

VII. Diensttijd en herhalingsoefeningen.

De duur van den dienstplicht bedraagt:

1 ^o . Auszug (Leger)	12 jaren	(20—32)	} 28 jaren
2 ^o . Landweer	8	„ (33—40)	
3 ^o . Landstorm	8	„ (41—48)	
Cavalerie 10 jaren Auszug.			

Vergelijken wij dit met Nederland volgens de nieuwe Legerwetten:

1 ^o . Militie	6 jaren	(20—26)	} 20 jaren
2 ^o . Landweer	5 "	(27—31)	
3 ^o . Landstorm	9 "	(32—40)	

Laten wij den landstorm buiten beschouwing, omdat die voor beide rijken weinig of geene beteekenis heeft, dan heeft Zwitserland 20 jaargangen en Nederland 11 jaargangen.

Een der grondzuilen, waarop het Zwitsersche legerstelsel berust, is de regeling der herhalingsoefeningen.

De zeer korte eerste-oefentijd en de korte — ik mag wel zeggen vluchtige — opleiding van kader en officieren moeten worden goed gemaakt door zeer talrijke herhalingsoefeningen.

Deze dienen in de eerste plaats om samenhang te verkrijgen in den troep, om de compagnieën, eskadrons en batterijen tot eenheden te vormen, waarmede men te velde kan trekken.

Zij zijn als volgt geregeld:

Infanterie, Genie en dienstvakken	7 × 11	dagen
Onderofficieren	10 × 11	"
Artillerie	7 × 14	"
Onderofficieren	10 × 14	"
Cavalerie	8 × 11	"
Onderofficieren	10 × 11	"

In de landweer één herhalingsoefening van 11 dagen voor allen.

Voorts kunnen nog bijzondere herhalingsoefeningen van 2 of 3 dagen worden bevolen, wanneer eene nieuwe bewapening of eene nieuwe organisatie dit noodig maken.

De dienstplicht voor officieren is eenigszins zwaarder.

Kapiteins blijven tot en met hun 38e levensjaar in den Auszug en tot en met hun 44e levensjaar in de landweer.

Hoofdofficieren blijven in den Auszug of bij de landweer, waar zij zijn ingedeeld tot hun 48e levensjaar.

In den landstorm zijn alle officieren dienstplichtig tot hun 52e levensjaar.

Met hunne toestemming kunnen officieren ook boven deze grenzen in dienst worden gehouden. Officieren in den Auszug-plichtigen leeftijd kunnen ook bij landweer of landstorm

worden ingedeeld; officieren in den landweerplichtigen leeftijd bij den landstorm.

Mobilisatie.

Elk jaar komen dus bij de Infanterie, Artillerie en hulpdiensten 7 lichtingen onder de wapenen en bij de Cavalerie 8.

Dit opkomen voor herhalingsoefeningen is tevens eene mobilisatie van het leger; eene vaste standplaats voor compagnieën, bataljons enz. bestaat niet, elk heeft echter zijne vaste verzamelplaats. De weermannen gaan na afloop van hun eerste-oefentijd met hunne geheele uitrusting met groot verlof, de cavaleristen zelfs met hun paard, de infanteristen met hun geweer.

Op den mobilisatiedag treden de afdeelingen op een vooruit vastgesteld uur aan op eene verzamelplaats, de troep wordt geformeerd, het kader treedt in. Er wordt appel gehouden, alsmede eene nauwkeurige inspectie en de oefeningen beginnen. Veel administratie valt er bij een troep, die elk jaar slechts twee weken onder de wapenen is, niet te verrichten. Toch zou men zich sterk vergissen, wanneer men meende, dat alleen het Nederlandsche leger doet aan papier; immers, onlangs vond ik in een tijdschrift eene klacht van een Zwitserschen regiments-commandant van de Infanterie, die alleen voor de behandeling der paarden, gedurende de 11daagsche herhalingsoefening, niet minder dan 26 brieven had ontvangen!

Voor de herhalingsoefeningen wordt de Veld-Artillerie bespannen met gehuurde paarden. Het zelfde geschiedt ten aanzien van de treinen, die ook tamelijk volledig op voet van oorlog worden gebracht.

De cavaleristen brengen, zooals ik boven zeide, hun paard mede. Bij dit wapen worden n.l. alleen miliciens ingedeeld, die tegen halven remonteprijs een paard van het Rijk kunnen overnemen. Dit paard moeten zij t'huis onderhouden en voeden en mogen het bij hun werk gebruiken. Vandaar, dat de Cavalerie nagenoeg uitsluitend wordt gerecruteerd uit

den boerenstand, waar men in het bedrijf paarden kan gebruiken. Door de talrijke inspectiën houdt men zich op de hoogte van de wijze, wáarop de man zijn paard onderhoudt. Wordt het voor den dienst ongeschikt, of kan de man er niet meer mede overweg, dan wordt het weder in het remontedepot ingeleverd. Bij de z.g. paardenregie in Zwitserland zijn steeds omstreeks 1500 paarden voorhanden voor verschillende doeleinden als: dresseeren van jonge paarden, aanrijden van minder goed behandelde paarden, bereden maken van officieren, rijlessen aan officiers-cursussen enz. De dienst daar wordt in hoofdzaak gedaan door eene soort manschappen, overeenkomende met onze burgercorveeërs, doch met eene meer militaire tint.

Bij de herhalingsoefeningen leeren officieren, kader en manschappen elkander eigenlijk eerst kennen.

In 1911 werden gehouden bij het

Ie	legerkorps	groote manoeuvres;
IIe	"	regiments-oefeningen;
IIIe	"	brigade-oefeningen;
IVe	"	divisie-oefeningen.

Dit wisselt elk jaar om.

Om een voorbeeld aan te geven, volgt hieronder, waar de troepen van de Ie divisie voor de groote manoeuvres werden gemobiliseerd op de verzamelaatsen:

Ie divisie.

Divisie staf . . . . . Morges.

Infanterie.

Wielrijders . . . . . Freiburg;
 Staf 1e inf. brigade . . . . Yverdon;
 Staf 1e inf. regiment. . . . Morges;
 Bataljons 1, 2, 3¹⁾. . . . Morges;
 Staf 2e inf. regiment . . . Yverdon;

¹⁾ De bataljons zijn over het geheele leger doorlopend genummerd.

Bataljons 4, 5, 6	Yverdon;
Staf 2e inf. brigade	Morges;
Staf 3e inf. regiment	Morges;
Bataljon 7, 8, 9.	Morges;
Staf 4e inf. regiment	Sitten;
Bataljon 10	Genève;
Bataljons 11, 88.	Sitten;
Jagerbataljon 1	Morges.

Cavalerie.

Guiden-compagnie 1	Morges;
------------------------------	---------

Artillerie.

Staf 1e veld-art. regiment.	Morges;
Staf Ie afd.	Morges;
Batterijen 1, 2, 3	Morges;
Staf IIe afd.	Moudon;
Batterijen 4, 5 6	Moudon.

Genie.

Geniebataljon 1.	Payerne.
--------------------------	----------

Geneeskundige Dienst.

Staf div. lazaret en Ambulancen 1, 2, 3 Payerne.

De troepen zijn bij deze herhalingsoefeningen lang niet op oorlogssterkte, daar bij Infanterie en Artillerie van de 12 lichten er slechts 7, bij de Cavalerie van de 10 lichten 8 onder de wapenen komen.

Voorts komt uitstel van herhalingsoefeningen vrij veel voor; de weermannen komen dan op andere tijdstippen op en dienen als geoefenden troep bij de kaderscholen.

De sterkte der compagnieën bij de oefeningen, die ik bijwoonde, varieerde tusschen 120 en 140 man.

Naar onze Nederlandsche begrippen is het een zeer zware druk op de bevolking om een man, behalve voor eerste

oefening, nog *zeven* maal voor herhalingsoefeningen op te roepen, zij het dan ook slechts voor 11 of 14 dagen.

Een gewoon soldaat dient:

eerste oefentijd	65	dagen ;
7 herhalingsoefeningen (11 d.)	77	" .

In 8 periodes . . totaal 142 dagen.

(Rekent men de dagen voor opkomst en vertrek mede, dan komen er nog 16 dagen bij).

Een Nederlandsch soldaat (nieuwe wet, voorgeoefend):

Eerste oefentijd	195	dagen ;
2 herhalingsoefeningen (4 en		
3 weken)	49	" .

In 3 periodes . . totaal 244 dagen.

Wij vragen dus bijna 100 dagen meer, maar verdeelen het geheel uit een maatschappelijk oogpunt zeker oneindig veel gunstiger.

Of men in Zwitserland ook tegen de herhalingsoefeningen moppert?

Een Zwitsersch officier schrijft over den druk van den militairen dienst:

„Ich möchte nun hier noch einem Gedanken Ausdruck geben der mich jedesmal beschlichen hat, wenn ich dem Einrücken unserer Truppen beiwohnte.

Der Schweizer liebt seinen Militärdienst!

Er ist ihm durch das Elternhaus, die Schule, die Kameradschaft ans Herz gewachsen, ich möchte beinahe sagen, er freut sich wie ein Kind darauf, wieder einmal die Waffen in die Hand zu nehmen und seine Uniform anzuziehen, nicht nur deshalb, sondern um seinen Platz in der Einheit wacker auszufüllen. Das ist das Gefühl das die meisten, die guten Elemente beseelt. Und jeder Berufsman aus unserm Volke fühlt ähnlich und wird seinen für kurze Zeit austretenden Angestellten nicht nur gerne die Absenz ohne Schaden gewahren, sondern auch tatsächlich sich mit Freuden der Zeiten erinnern, wo er sich auch zum Dienste stellen dürfte.

Es ist dies ein Gefühl das wie ich glaube, in keinem

anderen Volke so verbreitet ist. Mit diesem Gefühle geht aber gleichzeitig ein anderes -- der Engländer würde sagen: „goes an undercurrent“ — das nicht nur die Besseren, sondern alle Elemente unserer Dienstkurse ganz im Geheimen trifft, sie berührt und ihnen den Wiederholungskurs lieb macht. Es ist dies für den Studierenden, Gelehrten oder den mit Büroarbeit Beschäftigten der Gedanke des Freiseins von Geschäften, das Aufathmen in frischer, gesunder Luft, der angestregten körperlichen Bewegung mit verpflichteten Ruhepausen. Es ist dies der Gedanke an die verhältnismässig ohne grosse körperliche und geistige Anstrengung, bevorstehende verhältnissmässig ruhige körperliche Kräfteentfaltung für den sonst sehr geplagten Arbeiter in Verbindung mit der nahrhaften, einfachen und gesunden Soldatenkost. Mit einem Worte es ist für alle Stände und Schichten unserer Bevölkerung — gleichzeitig mit der Freude am Dienst -- das Gefühl der „Kur auf Staatskosten“ welche ohne Murren den Eintritt in den Wiederholungskurs jeder Einheit erzwingt und erleichtert.

Dazu mag treten, dass sowohl kameradschaftliche Bereitwilligkeit, als auch Gefühl der Zusammenhörigkeit in keinem anderen Volke in diesem allgemeinen Sinne so durch die Tradition entwickelt ist, wie bei uns, ein Gefühl dem sich auch die „Meister“ bei uns nicht entziehen können.

Wirkliche Nachteile können sich in ökonomischer Beziehung unter den gegebenen Verhältnissen für Industrie, Handel und Landwirtschaft nur in höchst minimier Form geltend machen und werden weit überholt durch den Vorteil der „Volkskur auf Staatskosten“.

Een Oostenrijksch officier oordeelt als volgt over de jaarlijksche mobilisatie:

Vreemde officieren zijn vol lof over het vlotte, rustige en ordelijke verloop van de mobilisatie, die telken jare aan de groote oefeningen voorafgaat.

Deze mobilisatie wordt natuurlijk zeer vergemakkelijkt door de omstandigheid, dat elk „Wehrmann“ met zijne geheele bewapening en uitrusting met groot verlot vertrekt, de cavalierist zelfs met zijn compleet uitgerust paard.

Elk soldaat begeeft zich rechtstreeks naar de verzamelplaats van zijn troependeel en meldt zich bij zijne onderafdeeling. De voor den manoeuvreduur gehuurde trekpaarden van de Artillerie en treinen, zoomede de gevorderde voertuigen, worden door de daarvoor bestemde militaire organen onderzocht en geschat, waarna dadelijk met de verdere uitrusting kan worden aangevangen.

Elke onnoodige formaliteit, schrijverij enz. vervalt. Man, paard en materieel worden onderzocht of zij geschikt zijn voor den krijgsdienst. De manschappen laten hunne tunieks, die bestemd zijn om te velde te worden gedragen, op de wapenplaats achter en ontvangen daarvoor manoeuvreblousen. De manoeuvre-munitie wordt uitgegeven en daarmee is de mobilisatie nagenoeg op oorlogsvoet, in weinige uren voltooid. Tumult, geschreeuw, brooddronkenheid, dronkenschap enz. komen naar het schijnt zelden voor, doch worden c. q. met kracht en energie onderdrukt. Wel duurt het mobielmaken van Artillerie, treinen en hulpdiensten wat langer, want de gehuurde paarden moeten gezadeld en van tuigen voorzien worden, de voertuigen moeten bepakt worden en aangespannen, doch alles gaat zoo snel en vlot van stapel, dat het gros der troepen met treinen en hulpdiensten nog in den namiddag van den eersten mobilisatiedag naar de oefeningkantonnementen kan marcheeren.

Wanneer men op de details der uitrusting nader ingaat, zou men zeker wel gelegenheid vinden om hier en daar aan opstangen, zadelen, bepakking en verzorgen der paarden; aan het uiterlijk voorkomen van de riemen enz. wat aan te merken; toch is elk stuk goed onderhouden en door het jaarlijksch gebruik en de jaarlijksche controle ook in oorlogsbruikbaren toestand. De troep zelf maakt bij elke gelegenheid een ordelijken indruk en het optreden der enkele manschappen is streng militair.

Verrassend is de goede conditie van het paardenmateriaal. Vooral verwonderlijk is het om te zien, hoe de gehuurde paarden en andere trekpaarden, die met viere of zessen uit den zadel worden gereden en zeker niet met zachtheid worden aangepakt, hun arbeid verrichten. Ook in ongelijk

terrein gaan zij gewillig, in rustigen gang en trekken krachtig en gelijkmatig.

Dat het aan eene zaakkundige behandeling van man en paard niet ontbreekt, blijkt wel uit de zeer geringe verliezen aan uitvallers, ook bij minder gunstige weersgesteldheid, zooals in 1910 bij den hevigen regen en in 1911 bij de groote hitte.

Eene mobilisatie in Zwitserland is voor de beroeps-officieren uit alle landen buitengewoon interessant, omdat dit feitelijk in vreedestijd nergens op die schaal plaats heeft.

Mogelijk is dit natuurlijk alleen door het groote aantal herhalingsoefeningen, waardoor ieder jaar 7 lichteningen onder de wapenen komen.

Voor de landweer bestaat slechts één herhalingsoefening en de landweertroepen worden eenmaal per 4 jaar gemobiliseerd met 4 lichteningen.

Behalve de herhalingsoefeningen, is elk man verplicht om jaarlijks deel te nemen aan zekere schietoefeningen in eene vereeniging; voldoet hij daaraan niet, dan wordt hij voor 2 of 3 dagen bij eene recruteschool opgeroepen, zonder soldij.

VIII. Organisatie. ¹⁾

De totale sterkte van het Zwitsersche leger bij mobilisatie bedroeg volgens de controle van 1 Januari 1911:

Auszug	142.054 man;
Landweer	69.513 „
Landstorm	52.999 „ (Infanterie).

De Auszug was tot nu toe georganiseerd in 4 legerkorpsen à 2 divisiën à 2 inf. brigades, 1 artillerie-regiment, 1 guide-compagnie, 1 genie-bataljon en eene geneeskundige afdeeling. Bij elk legerkorps behoorde bovendien eene cavalerie-brigade van 2 regimenten à 3 eskadrons en een regiment Veld-Artillerie. Verder heeft men nog de Vestingtroepen van St. Gotthard

¹⁾ Zie *Internationale Revue*, Februari 1912.

en St. Maurice benevens verschillende korpsen Berg-Artillerie Voet-Artillerie en speciale korpsen buiten legerkorpsverband.

In April 1911 werd eene nieuwe organisatie door de Volksvertegenwoordiging goedgekeurd, die 1 April 1912 in werking treedt. Het aantal infanterie-bataljons blijft bepaald op 106. Het legerkorpsverband komt te vervallen en in plaats van 8 divisien wordt de Auszug gegroepeerd in 6 divisien, elk samengesteld als volgt:

3 infanterie-brigades elk à 2 regimenten van 2 of 3 bataljons.

1 infanterie-machinegeweercompagnie van 3 sectien:

1 wielrijdercompagnie;

2 eskadrons cavalerie (guides);

1 artillerie-brigade van 2 regimenten à 2 afdeelingen à

3 batterijen van 4 stukken. Voorts eene houwitserafdeeling van 2 batterijen en bij sommige brigades nog eene bergafdeeling van 2 batterijen;

2 munitiecolonnen elk van 1 infanterie-colonne, 2 artillerie-colonnen en 1 houwitser-colonne;

1 pionierbataljon;

bruggetrein;

telegraaf of signaal-afdeelingen;

1 divisie lazaret van 6 ambulances;

1 verplegingsafdeeling van 2 compagnien.

Bij 4 van de zes divisien is een der inf.-brigades eene berg-brigade en bevindt zich ook Berg-Artillerie, berg-mitrailleurs en draagdiercolonnen.

De Vesting-troepen blijven op den zelfden voet georganiseerd in afzonderlijke detachementen. Buiten divisie-verband staan voorts vier cavalerie-brigades, elk bestaande uit:

2 regimenten dragonders à 3 eskadrons;

1 rijdende machinegeweer-compagnie.

Verder twee regimenten Veld-Artillerie à 2 afdeelingen van 3 batterijen.

Eindelijk meerdere organisatiën van de verschillende hulpdiensten buiten het divisieverband.

Van de 4 thans bestaande legerkorps-commando's blijven er 3 bestaan, doch niet als troepencommando's, doch als legerinspectiën.

De *Internationale Revue* vat haar oordeel als volgt samen:

„Der Gesamteindruck, der durch die in groszem Rahmen angelegte Neuordnung des schweizer Heeres hervorgerufen wird, ist unstreitig der, dasz die Kriegsbereitschaft und Verwendung der Armee nach jeder Front, auch für eine Offensive, wesentlich gefördert werden und die Schweiz in der Lage ist, mit ihren 6 Divisionen und den Festungsbesatzungen nicht nur ihre Neutralität mit allem Nachdruck zu wahren, sondern auch als event. Bundesgenosse eine sehr wirksame Rolle spielen zu können.“

Eene uitspraak, die, van Duitsche zijde komende, zeker niet zonder beteekenis is.

Bataljons, afdeelingen Veld-Artillerie worden gecommandeerd door een majoor; regimenten door een luitenant-kolonel; brigades, divisiën en legerkorpsen door een kolonel. In oorlogstijd wordt één generaal benoemd tot leger-commandant.

Over de gelijkheid in rang van de commandanten der hoogere eenheden wordt wel geklaagd en eene goede reden is daarvoor niet, waar er noodzakelijk verschil in hiërarchische dienstbetrekking moet bestaan. Wanneer de Zwitsersche heeren met vreemde officieren in aanraking komen, is het wel eens onaangenaam, dat geen hoogere rang bestaat dan die van kolonel.

Men moet dit echter beschouwen als eene concessie aan het democratisch beginsel.

Groepeering van de Infanterie over de divisiën met aanduiding der verzamelplaatsen.

1e DIVISIE.	2e DIVISIE.	3e DIVISIE.
1e brigade Yverdon.	4e brigade Colombier.	7e brigade Bern.
1e regiment Morges.	6e regiment Freiburg.	9e regiment Bern.
bat. 1 } Morges.	Carb.-bon. 2 Biel.	Carb.-bon. 3 } Bern.
" 2 } Morges.	bat. 15 Freiburg.	bat. 26 } Bern.
" 3 } Morges.	" 16 Freiburg.	" 27 } Bern.
2e regiment Yverdon.	7e regiment Colombier.	10e regiment Bern.
bat. 4 } Yverdon	bat. 18 } Colombier.	bat. 28 } Bern.
" 5 } en	" 19 } Colombier.	" 29 } Bern.
" 90 } Colombier.	" 20 } Colombier.	" 30 } Bern.
2e brigade Morges.	5e brigade Tavannes.	8e brigade Laugnan.
30e regiment Morges.	8e regiment Tavannes.	11e regiment Bern.
Carb.-bon. 1 } Morges.	bat. 21 } Tavannes.	bat. 31 } Bern.
bat. 7 } Morges.	" 22 } Tavannes.	" 32 } Bern.
" 10 Genève.	" 24 } Tavannes.	" 33 } Bern.
5e regiment Moudon.	33e regiment Biel.	13e regiment Laugnan.
bat. 6 Moudon.	bat. 17 Freiburg.	bat. 37 } Laugnan.
" 13 Genève.	" 23 Biel.	" 38 } Laugnan.
" 14 Freiburg.	" 25 Biel.	" 39 } Laugnan.
3e berg-brigade Sitten.	6e brigade Solothurn.	9e berg-brigade Thun.
3e berg-reg. Morges.	17e regiment Solothurn.	12e berg-regim. Thun.
berg-bat. 8 Morges.	bat. 49 } Solothurn.	berg-bat. 34 } Thun.
" 9 Aigle.	" 50 } Solothurn.	" 35 } Thun.
4e berg-reg. Sitten.	" 51 } Solothurn.	" 36 } Thun.
berg-bat. 11 } Sitten.	34e regiment Basel.	35e berg-regim. Thun.
" 12 } Sitten.	bat. 54 } Basel.	berg-bat. 40 Thun.
" 18 } Sitten.	" 97 } Basel.	" 89 Brig.
17 bataljons.	17 bataljons.	17 bataljons.
Vesting-Infanterie St. Maurice.		St. Gotthard.
Ive Comp. Carb.-Bon. 2 Genève.		Altdorf.
		berg-bat. 87 } Goschenen.
		Ve Comp. berg-b. 89 Ulrichen.
		Ve Comp. berg-b. 96 Airolo.

(Vervolg ommezijde).

1911/12 V.

Groepeering van de Infanterie over de divisiën met aanduiding
der verzamelplaatsen. (*Vervolg*).

4e DIVISIE.	5e DIVISIE.	6e DIVISIE.
<i>10e brigade</i> Luzern.	<i>13e brigade</i> Winterthur.	<i>16e brigade</i> Frauenfeld.
14e regiment Luzern.	21e reg. Schaffhausen.	25e regim. Frauenfeld.
bat. 41	bat. 61 Schaffhausen.	bat. 73
" 42 } Luzern.	" 62 Winterthur.	" 74 } Frauenfeld.
" 43 }	" 98 Schaffhausen.	" 75 }
15e regiment Luzern.	22e regim. Winterthur.	36e regiment St. Gallen.
bat. 44	bat. 63	bat. 79
" 45 } Luzern.	" 65 } Winterthur.	" 80 } St. Gallen.
" 48 Zug.	" 66 }	" 85 Glarus.
<i>11e brigade</i> Liestal.	<i>14e brigade</i> Zürich.	<i>17e brigade</i> St. Gallen.
16e regiment Aarau.	23e regiment Zürich.	27e regiment St. Gallen.
bat. 46 Aarau,	bat. 64	bat. 78
Carb.-bon. 4 } Stans,	" 67 } Zürich.	" 81 } St. Gallen.
Freiburg.	" 68 }	" 82 }
18e regiment Liestal.	24e regiment Zürich.	28e regiment Herisau.
bat. 52	Carb.-bon. 6	Carb.-bon. 8 Chur.
" 53 } Liestal.	bat. 69 } Zürich.	bat. 83 } Herisau.
Carb.-bon. 5 }	" 70 }	" 84 }
<i>12e brigade</i> Aarau.	" 71 }	Carb.-bon. 7 Herisau.
19e regiment Aarau.	<i>15e berg-brigade</i>	<i>18e berg-brigade</i> Chur.
bat. 55	Bellinzona.	20e berg-regiment
" 56 } Aarau.	29e berg-reg. Schwijz.	Wallenstadt.
" 57 }	berg-bat. 47 Sarnen.	berg-bon. 76 Wallen-
20e regiment Aarau.	" 72 Schwijz.	" 77 } stadt.
bat. 58	" 86 Schwijz.	31e berg-regim. Chur.
" 59 } Aarau.	32e berg-bat. Bellinzona.	berg-bon. 91 Thuisis.
" 60 }	berg-bat. 94	" 92 Chur.
	" 95 } Bellin-	" 93 Samaden.
	" 95 } zona.	
17 bataljons.	19 bataljons.	18 bataljons.

IX. Indrukken over het Zwitsersche leger.

Groote manoeuvres in 1911.

Op den 30en Augustus 1911 meldden de Majoor van het Ned. Indische leger E. DEN DOOREN DE JONGEN Jhr. G. A. A. ALTING VON GEUSAU zich te *Bern* aan in het Bondspaleis en werden wij voorgesteld aan den Minister van Oorlog — Kolonel MÜLLER — en aan de verschillende militaire autoriteiten. Wij werden ingelijfd in een korps vreemde officieren van 36 personen, waaronder Duitschland, Frankrijk, Italië en Oostenrijk waren vertegenwoordigd door generaals met een staf. Verder waren er afgevaardigden van Rusland, Engeland, Spanje, Portugal, Zweden, Nederland, België, Vereenigde Staten van N.-Amerika, Guatemala, Peru, Argentinië en Japan.

Reeds dadelijk werd ik getroffen door den sterken zin voor militair vertoon. Voor de eerste aanmelding waren wij bevolen in groote tenue en ook op den eersten manoeevredag — 31 Augustus — was ons de zelfde tenue voorgeschreven. Die dag namelijk werd geheel besteed aan parade. 's Morgens eene revue over de Ie divisie bij Murten en in den namiddag eene revue over de IIe divisie bij Gilly. Men wilde ons blijkbaar in volle glorie, met pluimen en kwasten, met ridderkruizen en sjerpen vertoonen aan het Zwitsersche volk, om te doen zien, dat de geheele wereld belang stelt in zijn leger.

In schitterenden stoet, twee aan twee begeleid door een Zwitsersch officier, reden wij langs de troepen en langs de tienduizenden van toeschouwers, die van alle kanten waren toegestroomd.

De Minister van Oorlog reed aan het hoofd tusschen den Duitschen en den Franschen generaal. Hij was gezeten op een expresselijk daarvoor gereserveerd wit paard met goudgerande schabrak.

Zeër merkwaardig mag het zeker worden genoemd, dat men juist in Zwitserland met zijne democratische denkbeelden en zijn korten oefentijd nog een geheelen dag meende te moeten afzonderen voor parade-vertoon. De troepen deden zeer hun best en vooral de officieren spanden hunne uiterste

krachten in om met een strammen paradepas voorbij te marcheeren.

Gedurende ons geheele verblijf in Zwitserland trof ons de hooge waarde, die men daar hecht aan uiterlijke vormen. Officieren staan voor hunne meerderen onberispelijk in de positie en alle meldingen en bevelen werden op korten toon, zonder omhaal van woorden of langwijlige explicatiën gegeven.

Een Zwitser, hoog en laag, die onder de wapenen is, gevoelt zich in merg en been *militair* en is er trotsch op dit te kunnen toonen. Als de officier onder de wapenen is, vertoont hij zich na den dienst in het openbaar nimmer in burgerkleeding of zonder sabel.

Wij waren toevertrouwd aan de hoede van twee hoofdofficieren van den Generalen Staf, die voor de verpleging en voor het paardendetachment werden bijgestaan door twee luitenanten van de Cavalerie.

De regeling van onze huisvesting in het Hôtel de la Paix te Lausanne en van ons vervoer heen en terug naar het manoeuvreterrein; het beschikbaar stellen van onze paarden; onze verpleging op het terrein; de bespreking van de oefeningen; de mededeelingen voor den volgenden dag; de leiding op het terrein; dit alles werd door onze begeleiders op voortreffelijke wijze bezorgd en haperde geen oogenblik.

Kalm en zonder drukte gingen zij hun gang en zoowel uit hetgeen wij van hunne dienstverrichtingen waarnamen, als uit hunne gesprekken, verkregen wij den indruk, dat zij als hoofdofficieren van den Generalen Staf in niets behoefden onder te doen voor beroeps-officieren.

De vele Zwitsersche officieren, met wie wij in aanraking kwamen, maakten allen den indruk, goed op de hoogte van hunne taak te zijn. Men kenmerkte vooral eene zekere beslistheid in hun optreden. Zij hebben liefde voor hun vak en voor hun leger en geven zich veel moeite. Hoezeer niet blind voor de vele onvolkomenheden van hunne weermacht, zijn zij toch vast overtuigd, dat zij in den oorlog met die weermacht hun man zullen staan. Die overtuiging wordt ook gedeeld door het volk, zooals mij bij herhaling bleek

uit de gesprekken met willekeurige menschen uit het publiek, dat in grooten getale als belangstellende de oefeningen volgde.

Men gelooft in Zwitserland in de defensie en waar dit gevoel zich heeft baan gebroken, daar zal zelfs een weerstelsel, waaraan wellicht gebreken kleven, meer waarde hebben dan een beter stelsel, waarvoor geene sympathie bestaat.

Het terrein, waar de manoeuvres plaats vonden — ten noorden van Lausanne — komt in aard en gesteldheid ongeveer overeen met het zuidelijk deel van onze provincie Limburg. De meest uitgebreide vergunning bestond voor het betreden van het terrein buiten de wegen.

Wat ik zelf waarnam van het optreden der officieren in den troep, was in den regel zeer bevredigend, al mag ik niet ontkennen, dat er ook wel luitenants waren, die in de tirailleurlinie niet precies wisten, wat zij moesten doen of die op een gegeven oogenblik niet met behulp van de kaart wisten vast te stellen, waar zij eigenlijk waren.

Het ontwikkelen van enkele bataljons en compagnieën Infanterie, dat ik waarnam, ging meestal vlug en ordelijk en vooral zonder onnoodig geroep en geschreeuw.

Echter zag ik ook troepenafdeelingen, waarin de gevechtsleiding te wenschen overliet.

Het optreden van de Veld-Artillerie, die geheel bespannen was met gehuurde paarden, was alleszins bevredigend. Het in stelling komen ging vlug en ordelijk. De wijze, waarop de dienst in de batterij verliep, en de keuze der stellingen gaven blijk, dat de officieren op de hoogte waren van hunne taak. Zeer snelle gangen zag ik echter niet.

De Cavalerie maakt een eenigszins zwaarmoedigen indruk; men kan wel aan de paarden zien, dat zij in den regel voor trekdiensten worden gebruikt en slechts bij uitzondering als rijpaard. Eene charge van twee eskadrons op eene batterij en een bataljon, in welke nabijheid ik mij bevond, werd zeer vlot en met voortvarendheid gereden, hoezeer tactisch de aanval niet op hare plaats was. Men *wilde* echter nu en dan chargeeren en greep opzettelijk ook wel eens

gelegenheden aan, die tactisch minder zuiver waren. Eene verkenningspatrouille onder een officier zag ik zeer oordeelkundig optreden. Een andermaal was ik tegenwoordig bij het uitzenden van eenige patrouilles door een regimentscommandant. Mij trof de korte zakelijkheid, waarmede de instructiën werden gegeven, evenzeer als de beslistheid, waarmede de patrouille-commandanten — korporaals en dragonders — onmiddellijk de ontvangen instructie herhaalden.

De manoeuvre-leiding was bij den beroeps-kolonel ISLER in goede handen. De maatregelen van de partij-commandanten waren niet immer vrij te pleiten van een zeker dilettantisme, zich vooral uitende door het werken volgens vaste schema's, die men zich blijkbaar vooraf in het geheugen had geprent.

In het gevecht liet de hoogere leiding wel eens te wenschen over en ontstond hier en daar verwarring, doch . . . zulks komt bij beroeps-legers ook voor en zal zeker in den werkelijken oorlog evenmin tot de uitzonderingen behooren.

Het marcheeren van de Infanterie was zeer goed. Er waren slechts zeer weinig achterblijvers en men zag die slechts sporadisch langs den weg. Een achterblijver wordt dan ook in den regel door de manoeuvre-toeschouwers meer bespot en gehoond, dan beklaagd. Een bataljon, dat flink marcheert, wordt gaarne toegejuicht. De mannen liepen in den regel behoorlijk in rij en gelid, eenigszins gebogen onder hunne zware uitrusting, en hadden bij het warme weder veelal tuniek en hemd zoo ver losgeknoopt, dat de borst ontbloot was. Marschen van meer dan 30 K.M. behoorden gedurende de 8 manoeuvre-dagen volstrekt niet tot de zeldzaamheden. Meestal werd opgebroken lang voordat de dag aan den hemel was, terwijl men zeer dikwijls eerst na het invallen van de duisternis in de kwartieren aankwam. Dank zij de keukenwagens, die eenige jaren geleden werden ingevoerd, kon de verpleging zijn afgeloopen, voordat men de kwartieren of de bivaks betrok.

Een bataljon, dat op de markt van een dorp rustte, werd gealarmeerd, terwijl ik mij daarbij bevond. Snel en zonder drukte was men weldra op marsch.

Een geheel regiment zag ik in gevechts-formatie over meerdere kilometers door het terrein trekken, waarbij de orde goed bewaard bleef.

Tot mijn leedwezen was ik niet in de gelegenheid mijne waarnemingen uit te strekken tot den voorpostendienst en tot den kantonnementsdienst, omdat wij in den namiddag per spoor weder naar Lausanne terugkeerden.

Andere oordeelvellingen.

Dat het ook in Zwitserland niet overal is botertje tot den boom, blijkt wel uit de militaire pers, waarin de keerzijden van het militie-systeem onbevangen worden besproken.

Zoo trof mij in een artikel in de *Allgemeine Schweizerische Militär Zeitung* van 1910 No. 31 de navolgende uitlating:

„Eine der Schwächen der Miliz ist immer das geringe Zusammengehörigkeitsgefühl zwischen Vorgesetzten und Untergebenen. Die kurzen Wiederholungskurse liefern nicht genügend Gelegenheit sich kennen zu lernen und im gegenseitigen Vertrauen Zusammen zu wachsen. Indem man die Ausbildungskurse immer vom Standpunkte einer „Schule“ aus betrachtete, hat man in früheren Zeiten viel zu wenig Gewicht darauf gelegt, das Zusammengehörigkeitsgefühl zu entwickeln. Es ist eine Tatsache, das unsere Truppenführer von den niedersten bis zu den höchsten, viel zu wenig das Verantwortlichkeitsgefühl für ihre Truppe und den Ehrgeiz, die tüchtigste Einheit zu kommandieren, haben — und haben können“.

De hier aan het woord zijnde schrijver meent, dat verbetering mogelijk ware, wanneer de mannen in de recruten-scholen werden opgeleid door hunne eigen chefs. Voorts wenscht hij, dat de manschappen uit een regimentsrecruten-school telken jare allen in de zelfde compagnie worden ingedeeld.

In een ander artikel werd betoogd, dat men bij de herhalingsoefeningen vooral niet te veel moet doen aan groote manoeuvres, doch meer aan oefeningen in compagnies- en bataljonsverband om te komen tot „Erschaffung und Erhaltung festgefügtter Einheiten“.

Omtrent eene door hem bijgewoonde herhalingsoefening

bij de Ie afdeeling van het 4e regiment Veld-Artillerie schrijft de Kapitein Baron ROELL in zijn rapport:

„Deze afdeeling vertoonde nu het beeld van een troep, waarmede men in Zwitserland, zooals die daar is, te velde trekt. Behalve de luitenant-adjutant, die toevallig beroeps-officier was, bestond het geheele personeel van die afdeeling — zoowel officieren als manschappen — uit lieden, die hun verplichte jaarlijksche herhalingsoefeningen, totaal 7 in getal, medemaakten.

„Wanneer men zulk een afdeeling ziet ageeren, kan men als buitenlander en als beroepsofficier werkelijk, eerst een gevoel van verbazing, later van bewondering niet onderdrukken.

„Men krijgt in geen enkel opzicht den indruk, dat hier burgers aan den arbeid zijn, voor wie het militair zijn, slechts een nevenbezigheid is en die slechts 14 dagen dien dienst verrichten.

„Iedereen van den hoogste tot den laagste scheen zich in te spannen, om de oefeningen zoo goed mogelijk te laten verlopen.

„Er heerschte groote rust, bewonderenswaardige kalmte, bijna volmaakte orde en strenge discipline. Hoogst merkwaardig was ook de buitengewone stilte, die steeds werd in acht genomen.

„In het bijzonder trof mij dit bij een der drie batterijen, waarvan de commandant in het gewone leven architect te Parijs was.

„Deze batterij moest, om gedekt eene tweede stelling in te nemen, langs een moeilijken, smallen, zeer mullen, vrij steilen weg, door een met bosch begroeide helling, op een plateau gelegen, die tweede stelling bereiken. Ik was bij den Regiments-Commandant, Luitenant-Kolonel LMBODEN aan den bovenuitgang van het bosch opgesteld.

„Tot het moment van deboucheeren hoorde men niets, tot eindelijk de geheele colonne, 12 voertuigen, met afgestegen en afgezeten officieren, kader en stukrijders, kanonniers, de paarden aan de hand voerende, in een langzaam en geregeld tempo het bosch verliet.

Daarbij sprak niemand, geen geroep of geschreeuw! alles verliep in de grootste stilte, kalmte en orde. Het was werkelijk een schoon gezicht, die stoere stukrijders, de vlugge kanonniers, de zware, rustig, gelijkmatig trekkende paarden!

„De lof, die hier aan het personeel in 't algemeen wordt toegezwaaid, sluit niet in zich, dat er geen fouten werden gemaakt.

„Deze werden door den Majoor SEEWER, den afdeeling-commandant, en door bovengenoemden regiments-commandant duidelijk in het licht gesteld en betroffen meer het beleid van den batterij-commandant, vooral op tactisch gebied. De luitenanten schenen alle voor hun meer bescheiden taak, zoo niet goed, dan toch voldoende berekend te zijn”.

In een artikel in *Streffleurs Militärische Zeitschrift* van Maart 1911, „Zusammenhang zwischen Unterrichtswesen und Heeresorganisation in der Schweiz” van A. VON HELMAR, Honvedhauptman und Lehrer an der Ludovic-Akademie in Budapest, komt eene belangrijke beschouwing voor omtrent het Zwitserische officierskorps. Het officierskorps is, schrijft hij, — afgezien van het weinig talrijke korps instructie-officieren — geene betrekking, waarin men zijn levensonderhoud vindt, maar een dienst, waartoe men wordt uitgekozen en die ten deele vrijwillig aan het land wordt bewezen.

De aanvoeders van hunne medeburgers, zijn die mannen, die op grond van hunne verstandelijke ontwikkeling daartoe zijn geroepen. Daar de militaire positie geheel onafhankelijk is van de broodwinning, zijn de chefs in hunne besluiten en beoordeelingen ook geheel onafhankelijk. Gezond verstand, vakkennis, plichtbewustzijn en vaderlandsliefde zijn de eenige drijfveeren voor hun handelen.

Een bekende schoolautoriteit, die aan het hoofd stond van eene kostschool en die aan de universiteit voordrachten hield over paedagogiek en onderwijsaangelegenheden, was tevens een uitmuntend batterij-commandant. In Genève was een bataljons-commandant advocaat, een ander griffier. Onder de compagnies-commandanten vond men een apo-

theker, een vijlenfabrikant, een boekhandelaar en een horlogemaker.

Een ander buitenlandsch schrijver oordeelt aldus:

Verwonderlijk in dit militieleger is verder nog de zeer doelmatige bevelvoering.

Naar den vorm, bestaat wel eenigszins de neiging tot het schematische, wat wel zijn grond daarin zal vinden, dat de bevelen worden gegeven door personen, vooral officieren, die veel te weinig gelegenheid hebben zich in het bevelen practisch te oefenen en de bevelen in de praktijk te zien doorwerken.

Hunne bekwaamheid in het bevelen moeten zij vooral langs theoretischen weg verkrijgen.

Toch kan men in Zwitserland bij elke gelegenheid opmerken hoe de wijze van bevelvoering zich kenmerkt door rust, kalmte en zakelijkheid, zonder dat daarbij de militaire toon wordt gemist. Deze wijze van bevelen komt geheel overeen met de houding van hem, die het bevel ontvangt, en van den troep. Zenuwachtigheid, geschreeuw enz. werden ook in kritieke oogenblikken nimmer vernomen.

Wat echter in het Zwitsersche leger natuurlijk tot zekere hoogte moet ontbreken, dat is de noodige practische ervaring in het samenwerken der troepenafdeelingen in de verschillende verbanden. Voor het verkrijgen van deze ervaring zijn de weinige dagen van de herhalingsoefeningen niet voldoende en kunnen zelfs door de meest intensieve theoretische oefeningen der aanvoerders nimmer geheel worden vervangen. Bovendien is het gros der Zwitsersche militie-officieren geheel aangewezen op eigen studie.

Een niet te miskennen voordeel van het stelsel der militie-officieren in alle rangen is, dat er veel minder gevaar bestaat voor vastroesten in sleur en slechte gewoonten. Uit het Zwitsersche officierskorps kwam mij tijdens mijn kort verblijf aldaar ongetwijfeld eene zekere frissche bries te gemoet. Ook tegenover ons, vreemde officieren, allen beroeps-officieren, traden allen, met wie wij in aanraking kwamen, op met zelfbewustheid, beslistheid en zeker niet met een gevoel

van onzekerheid of van angst of wij hen wel voor vol zouden aanzien. Zij mogen al wat minder doen dan wij aan militaire oefeningen en militaire studie; zij doen het zeker met meer liefde en hunne meerdere oorspronkelijkheid doet veelal aangenaam aan.

Van de hand van een Oostenrijksch officier, die de Zwitserische legermanoeuvres in 1910 bijwoonde, lezen wij in *Streffleure Militärische Zeitschrift* van Maart 1911 de navolgende beschouwingen:

„Dat het Zwitserische leger, niettegenstaande den korten tijd, dien de manschappen en het kader werkelijk onder de wapenen doorbrengen, toch nog een graad van oorlogsbruikbaarheid toont, waarover ook de beroeps-officier zich verbaast, is — behalve aan de ontwikkeling en de intelligentie van het Zwitserische volk — vóór alles te danken aan de navolgende omstandigheden:

1. De aangeboren krijgsmansgeest van den Zwitser, die sedert eeuwen in den Zwitserischen Bond als traditie wordt aangekweekt en zorgvuldig onderhouden. Zijn trots op de vrijheid en onafhankelijkheid en de vaste wil van elk persoonlijk om die vrijheid en onafhankelijkheid tot den laatsten ademtocht te verdedigen indien dit noodig is. Daaruit vloeit ook de belangstelling van allen voor het leger voort; ieder heeft er plezier in en elk Zwitserisch burger wijdt zich met offervaardigheid en ambitie aan den gewapenden dienst.

2. De ontwikkeling van de jeugd in lichamelijk opzicht staat zeker in Zwitserland hooger dan waar ook in Europa. Daarmede kweekt men den krijgsmansgeest aan, zoomede de belangstelling voor het leger. Men verkrijgt daardoor krachtige mannen, met veel weerstandsvermogen, die men in de recrutscholen niet veel meer behoeft te leeren van de elementaire reglementaire vormen, daar zij die reeds van kindsbeen af beoefenden.

De voor oefeningen beschikbare tijd kan men nagenoeg geheel gebruiken voor het gevechtsexerceeren en den veld-dienst.

Turn-, exerceer- en schietonderricht zijn verplichtend.

Zeer belangrijk wordt de opvoeding der jeugd in militairen

zin bevorderd, doordat in Zwitserland, in tegenstelling met de meeste andere staten, het meerendeel der onderwijzers een militairen rang bekleeden, meestal den officiersrang. Daarom staan zij tegenover de militaire voorbereiding der jeugd geheel anders dan in andere staten.

3. Zwitserland heeft een uitstekend korps „Instructions-Offizieren”, dat, niettegenstaande tamelijk ongunstige levensvoorwaarden, zeer goed zijn plicht vervult.

In den laatsten tijd schijnt men er toe te willen overgaan om vooral de hogere commando's toe te vertrouwen aan deze beroeps-officieren.

Velen van hen worden voor korteren of langeren tijd gedetacheerd in vreemde legers”.

De navolgende opgave geeft nog een interessant inzicht in het wezen van het Zwitsersche officierskorps.

Bij een bataljon, gerecruteerd uit de bergstreken, werd 1 Januari 1911 een onderzoek ingesteld in hoeverre de officieren zich buiten den dienst bezig houden met militaire vakken of met zaken, voor den dienst van belang.

Van de 29 combattante officieren bij dat bataljon waren er 25 lid van eene schietvereniging, 15 lid van eene militaire vereniging, 11 van eene gymnastiekvereniging, 7 van eene sportvereniging. Aan het militaire vooronderricht namen er 8 deel, aan de cursussen voor patrouille-commandanten 4 en aan krijgsspeloefeningen 10. Het is wel jammer, dat uit de opgave niet blijkt hoe deze cijfers over elkaar heen vallen, dus hoe veel van deze officieren aan niets mede doen.

Verder bleek, dat van de zelfde officieren er 17 bergbeklimmers zijn, 13 kunnen wielrijden, waarvan 1 motorwielrijden, 1 kan autobesturen.

Een ander beoordeelaar schrijft:

„Dank zij de offervaardigheid van het Zwitsersche volk en dank zij de voortdurende, doelbewuste zorg van het legerbestuur, valt er niet aan te twijfelen, of het Zwitsersche leger, gedragen door de traditiën van het land, zal een tegenstander vormen, dien men zeer ernstig moet nemen.

Toch zou het eene groote en misdadige dwaling zijn om

te meenen, dat, evenals Zwitserland, ook een andere staat met dit militiestelsel een bruikbaar leger zou kunnen vormen, alleen door den vorm te copieeren.

Integendeel, zal elk onbevangen opmerker en vooral de officier juist in Zwitserland tot de vaste overtuiging komen, dat — zelfs nog afgezien van de bijzondere politieke positie van Zwitserland — de invoering van een zuiver militiestelsel gebonden is aan zoo veel voorwaarden, dat men kan aannemen, dat geen enkele andere staat daaraan voldoet.”

De Oostenrijksche Chef van den Generalen Staf vatte zijn oordeel aldus samen:

„Von wärmster Vaterlandsliebe getragener angeborener soldatischer Sinn jedes Einzelnen, grosze physische und intellektuelle Veranlagung für den militärischen Dienst; als Folge davon reges Interesse an letzterem, willige Disziplin und freudige Ausdauer bei jedweden Leistungen; weise Förderung dieser Anlagen durch staatliche Institutionen, welche den Wehrmann schon von Jugend auf militärisch Erziehen; berufsfreudiges, mit grösstem Eifer an seiner militärischen Fortbildung arbeitendes Offizierskorps, zielbewusste, militärische Leitung, stetes Verfolgen aller militärische Neuerungen und Nutzbarmachung derselben für das eigene Heerwesen bei munifizenter Gewährung der finanziellen Mittel.”

„Es ist erklärlich, dasz bei solchen Vorbedingungen — aber auch nur bei solchen — mit dem Milizsystem so vorzügliche Erfolge erzielt werden, wie dies in der Schweiz der Fall ist”.

X. Toepasselijkheid op Nederland.

Aan het slot gekomen van mijne voordracht over het Zwitsersche leger, rest mij nog de zeer belangrijke vraag te beantwoorden of het daar te lande ingevoerde stelsel ook voor ons Nederlanders aanbeveling verdient.

Om mijne geachte toehoorders niet te lang in het onzekere te laten, wil ik maar beginnen met die vraag kort en categorisch te beantwoorden met *neen*.

Ik zag in Zwitserland veel goeds, ik las over Zwitserland veel goeds en ik kwam — evenals velen met mij. — onder eene zekere bekoring. Nu meen ik onbevungen genoeg te zijn om mij niet te laten medesleepen door de allervriendelijkste en hoffelijke ontvangst, die mij tijdens de manoeuvres van 1911 in Lausanne ten deel viel. Men beschouwt zijn gastheer allicht met een meer welwillend oog dan iemand, aan wien men geene verplichtingen heeft, doch ik moet mij van deze overweging natuurlijk geheel trachten vrij te maken.

Elk legerstelsel moet in onze dagen zijn grondslag vinden in het volk en meer dan eenig ander systeem is dat in Zwitserland opgebouwd op en samengeweven met het volk. In Zwitserland vindt men eene hoogst eigenaardige combinatie van democratische opvattingen met eerbied voor het staatsgezag, die zeker bij ons te lande niet wordt gevonden.

Zin voor orde en onderwerping aan het gezag worden den Zwitser van kindsbeen af in het ouderlijk huis en vooral in de scholen met zorg ingeprent; bij ons te lande zou ik niet het zelfde durven beweren.

Zeker staat het leger in Zwitserland bloot aan critiek, doch dan toch in elk geval aan eene welwillende critiek.

Men gevoelt daar de noodzakelijkheid om zich krachtig voor te bereiden voor de verdediging van het vaderland en men is er van overtuigd, dat de weg, die de regeering daartoe aangeeft, de juiste is. Uit dit alles spreekt kracht.

Een Zwitser is eigenlijk altijd door soldaat, maar trekt slechts nu en dan, doch met plezier de militaire jas aan. Natuurlijk zal bij sommige Zwitsers ook wel een tegenzin tegen den militairen dienst bestaan, doch daar is dit uitzondering en bij ons helaas regel.

Nu is natuurlijk eene zeer belangrijke vraag, of een leger, geschoeid op eene leest als dat in Zwitserland, bij ons te lande meer populair zou zijn. Ik geloof het niet, hoezeer dit niet positief is uit te maken.

De Zwitser houdt van militair vertoon en bij gymnastiek- en schietfeesten ziet men de troepen feestgangers in rij en gelid, met tamboer of muziek naar het feestterrein trekken. De Nederlander denkt daar anders over; in onze schietver-

eenigingen wordt de militaire „Anstrich“ gaarne achterwege gelaten, ja tegengegaan. In onze gymnastiekverenigingen is men bijzonder bevreesd voor de militaire tint; vooral geene oefeningen, die overeenkomen met de leger-exercitiën; het idee alleen, dat men in eene gymnastiekvereniging zou kunnen oefenen op militaire reglementen of voorschriften, bezorgt den voormannen al kippenvel.

Een legervormer moet niet streven naar populariteit.

Populair is in Nederland alleen een stelsel, waarvan men zoo weinig mogelijk last ondervindt, en dan is men in Zwitserland al aan een heel slecht kantoor. Al dient men daar niet lang achter elkaar; het leven van den Zwitser is van zijn 6e tot zijn 40e jaar als het ware doorspekt, geardeerd, met „Das Militär“.

Ik ben overtuigd, dat men in Nederland zeer dankbaar den korten eerste-oefentijd zal aanvaarden, doch wanneer men daarbij dan komt vragen om 7 herhalingsoefeningen van 11 dagen, dan zou er in ons zoo vrijheidlievende volk wel een kreet van afgrijzen opgaan. Welk rechtgeaard Nederlander zou „tijd“ hebben om elk jaar wéér onder de wapenen te komen. En dan de uiterst zware druk van den kaderplicht in vergelijking tot den gewonen man. Het kost nu al zoo veel moeite om ons geringe aantal verlofs-officieren en verlofs-officieren te verkrijgen, maar in een Zwitserssch stelsel heeft men er nog heel wat meer noodig.

Eene nauwkeurige studie van het stelsel en mijn bezoek aan Zwitserland hebben bij mij de vaste overtuiging doen ontstaan, dat de personeele druk volstrekt niet minder, doch eerder meer is dan bij ons te lande.

En nu de finantieele druk.

Voor 1910 bedroegen de staatsuitgaven rond 151 miljoen francs en de legeruitgaven 40,5 miljoen francs, zijnde ruim 26 %.

Voor 1910 in Nederland bedroegen de staatsuitgaven ruim 207 miljoen gulden, voor marine en leger samen bijna 49 miljoen gulden, zijnde 24 %, zoodat de verhouding in ons voordeel is.

Bij de behandeling der Militiewet deelde de Minister van

Oorlog in de Tweede Kamer mede, dat de invoering van het Zwitsersche stelsel ons eene uitgave voor eens zou bezorgen van 66 millioen gulden en de jaarlijksche begrooting zou doen stijgen met bijna 10 millioen gulden.

Daarbij werd uitgegaan van de veronderstelling, dat, evenals in Zwitserland, de jaarlijksche lichteing zou bestaan uit alle beschikbaren en dat 7 herhalingsoefeningen zouden worden geëischt.

Ons jaarcontingent zou op 33.000 man komen, waardoor het leger bij 12 lichteingen op 340.000 man (10 divisien) en de landweer bij 8 lichteingen op 200.000 man (90 bataljons) zou worden gebracht.

Een zoo veel sterker leger zou natuurlijk millioenen kosten aan eerste aanschaffing van kanonnen, geweren en uitrustingstukken.

Bij de gemaakte berekening waren aan beroeps-officieren uitgetrokken:

12 generaals;

127 hoofd-officieren;

238 subalterne officieren.

Thans heeft Zwitserland een leger te velde van omtrent 120.000 man en wij een van omtrent 100.000 man.

Men kan echter de vergelijking ook anders maken.

Zwitserland heeft p.m. 200.000 man voor 40 millioen francs en wij het zelfde aantal voor 30 millioen gulden, wanneer men bij beiden leger en landweer rekent.

Stelden wij ons intusschen bij invoering van het Zwitsersche stelsel tevreden met 200.000 man, dus bij onze groote contingenten van 33.000 man, met een zeer korten totalen dienstdijd dan . . . was het niet meer een Zwitsersch stelsel!

Om het bij ons te kunnen wagen met een zoodanig stelsel, zou men moeten beginnen met eene zeer degelijke opvoeding van de jeugd en zou men de zelfde gevoelens van orde en offervaardigheid in ons volk moeten aankweeken.

Is echter het Zwitsersche leger werkelijk bruikbaar voor den oorlog, of is het slechts een democratisch paradepaard?

Zou het niet een geweldige sprong in donker zijn om dit stelsel te aanvaarden?

Wat men bij oefeningen en manoeuvres ziet van het leger is buiten eenigen twijfel zeer bevredigend; daarover zijn alle buitenlandsche officieren het vrij wel eens, doch verwisselt men hier niet schijn met werkelijkheid? Zijn vredesoefeningen wel ooit een betrouwbare toetssteen voor de werkelijke oorlogswaarde? Men doet in Zwitserland zijn dienst met groote liefde en toewijding en slaagt er daardoor in om op den buitenstaanden vakman inderdaad een voortreffelijken indruk te maken. De paradedcultuur en oppervlakkige stramme vormen hebben iets, wat het oog van velen bekoort en een indruk maakt van innerlijke kracht, maar kan dat alles goed maken, wat er ontbreekt aan samenhang in den troep en aan kennis en ervaring van officieren en kader?

Ik kan niet gelooven, dat in de compagnieën en bataljons, in de batterijen en afdeelingen, in de eskadrons en regimenten een samenhang woont, die bestand zal blijken te zijn tegen de zenuwschokkende invloeden van den werkelijk ruwen oorlog. *Ik kan niet gelooven*, dat afdeelingen, die slechts 11 dagen per jaar bestaan, een betrouwbaar werktuig kunnen vormen in de handen van slechts vluchtig geoefende aanvoerders. *Ik kan niet gelooven*, dat troepen, lagere aanvoerders en hogere bevelhebbers, die slechts zoo zelden en dan nog voor zoo korten tijd met elkaar in aanraking komen, eenheden kunnen vormen, waarin men elkaar begrijpt en ook in moeilijke omstandigheden volgens gezonde tactische beginselen kan samenwerken. *Ik kan niet gelooven*, dat de aanvoering van bataljons, afdeelingen, regimenten en divisieën veilig kan zijn bij apothekers en rechters, bij horlogemakers en hotelhouders, die zich gedurende enkele weken per jaar vermommen als hoofdofficieren en als officieren van den Generalen Staf.

Bevelhebbers van regimenten en divisieën, stafofficieren, moeten hun beroep kennen, zij moeten *weten* en niet alleen met behulp van hun gezond verstand *improviseeren*.

Het Zwitsersche leger wijkt in zijne grondslagen zoo verre af van hetgeen de krijgsgeschiedenis van eeuwen ons

heeft geleerd omtrent legervorming en legeroefening, dat ik op grond van mooie rapporten en van mooie vredesoefeningen niet *kan* en niet *mag* gelooven in de oorlogswaarde van zulk een leger. Slechts een oorlog kan leeren of zulk een leger strijdwaarde heeft en of niet alles als een kaartenhuis zal incenvallen.

Toen ik in de stille avonduren in mijne stille studeerkamer nog eens overdacht, wat ik in Zwitserland heb gezien; toen ik nog eens overwoog, wat eene studie der krijgsgeschiedenis van vele jaren mij heeft geleerd; toen ik nog eens naging welke de reële waarde is van de oordeelvellingen van Nederlandsche en buitenlandsche officieren over hetgeen zij allen in dat land zagen; toen heb ik mij nog eens ernstig afgevraagd: Is dat alles *schijn* of *werkelijkheid*?

En dan, Mijne Heeren, het moet mij van het hart, vooralsnog beschouw ik het schoone tafereel, dat ik U hiervoren liet zien van het Zwitsersche leger, als *schijn*; dat kan geene *werkelijkheid* zijn.

Of er dan voor ons niets valt te leeren van het Zwitsersche leger? Zeker, er valt veel te leeren.

Vooreerst voor ons volk om met even veel vertrouwen en even veel liefde onze weermacht te steunen in hare taak om zich voor te bereiden voor de verdediging van den vaderlandschen bodem. Voor ons volk verder om zich door eene degelijke oefening vóór den dienstplichtigen leeftijd voor te bereiden op den eerste-oefentijd.

Voor ons volk eindelijk om zich even blijmoedig de personeele en finantieele offers van den krijgsdienst te getroosten.

Voor onze officieren om in toewijding tot den dienst, in plichtsbetrachting onder de wapenen niet voor den Zwitser onder te doen.

Navolging verdient de eenvoudige mobilisatie.

Van Zwitserland kunnen wij ook navolgen de onbevangenheid, waarmede men bij oefeningen en manoeuvres de grootste vermoeienissen aan den troep oplegt.

Ook kunnen wij nog verder gaan in het encadreceren

van onze oorlogsafdeelingen met verlofs-officieren in de subalterne rangen. Zeer wel mogelijk acht ik het om in de rangen van onderofficier, van luitenant en van kapitein het beroepskader nog te verminderen en te vervangen door deugdelijk opgeleid militiekader.

Maar ik zet ook geen stap verder.

Over enkele maanden meer of minder oefentijd voor den soldaat wil ik hier niet strijden, doch onze troepenafdeelingen moeten, ten minste grootendeels, te allen tijde bestaan om den samenhang te waarborgen. Onze kapiteins zullen voor het grootste deel — ten minste in het leger — moeten blijven behooren tot de beroeps-officieren.

Het toevertrouwen van het bevel over onze liniën en stellingen, over onze divisiën, regimenten, bataljons en afdeelingen aan rechters, griffiers, advocaten, accountants, fabrikanten, hotelhouders, bankiers, horlogemakers en vijlenfabrikanten is eene geweldproef, die naar mijne vaste overtuiging zou moeten uitloopen op een ontzettende débacle.

Wij moeten behouden eene talrijke groep goed geschoolde beroeps-officieren, wier levenstaak het is om zich voor te bereiden op het aanvoeren van de legerafdeelingen in den ruimsten zin.

De krijgskunde is een te ernstig vak, om het bij wijze van liefhebberij met meer of minder succes als eene nevenzaak te beoefenen. Van eene goede aanvoering hangen te veel menschenlevens af.

Mijne Heeren, ik eindig met deze conclusie:

Het Zwitsersche weerstelsel, opgebouwd op het Zwitsersche volk, schijnt daar wel te voldoen, maar heeft zijne oorlogsbruikbaarheid nog niet bewezen. Voor het Nederlandsche volk is dit stelsel te eenenmale verwerpelijk.

De VOORZITTER: Mijnheer ALTING VON GEUSAU! Ik geloof namens de geheele vergadering te spreken, wanneer ik zeg, dat wij U erkentelijk zijn eene spreekbeurt te hebben willen vervullen en dat U ons daarin het Zwitsersche weerstelsel

hebt uiteengezet, alsook den indruk hebt medegedeeld, dien U van het Zwitsersche leger hebt gekregen door hetgeen U daarvan zelf hebt kunnen zien. U hebt dat gedaan op zoo leerzame, onderhoudende en duidelijke wijze, dat het ons, die niet zoo bekend zijn met de bijzondere toestanden in Zwitserland, mogelijk is geweest eenig inzicht te krijgen van hetgeen het Zwitsersche volk doet om zijne weermacht te brengen op eene hoogte, zooals het vermeent dat noodig is, om weerstand te kunnen bieden aan eene eventueele aanranding van zijne onafhankelijkheid.

Hetgeen U ons hebt medegedeeld was zeer interessant; velen zullen wellicht door uwe conclusie bevredigd zijn, doch de mogelijkheid bestaat, dat er onder ons zijn, die er niet geheel mede kunnen instemmen of eenige inlichtingen wenschen te ontvangen. Wanneer dat het geval mocht zijn, is U dan bereid daarop te antwoorden?

De Heer ALTING VON GEUSAU: Zeker, Mijnheer de Voorzitter.

De VOORZITTER: Mag ik dan aan de vergadering vragen, of ook iemand het woord verlangt?

Niemand vraagt het woord.

De VOORZITTER: Moet ik daaruit afleiden, dat alle aanwezigen medegaan met de conclusie van den geachtten spreker?

Teekenen van instemming.

De VOORZITTER: Mijnheer ALTING VON GEUSAU! Hetgeen daar zoo zonder woorden wordt gezegd, schijnt te bevestigen — ik mag wel zeggen: bevestigt — dat de vergadering geheel medegaat met uwe conclusie en ik geloof ook wel, dat een Nederlandsch officier moeilijk tot eene andere kan komen.

Wij zijn U dan ook zeer dankbaar, dat U ons zoo in de geheimen van het Zwitsersche weerstelsel hebt ingewijd. Al is het in groote trekken gewoest — wij, leden der Ver-

eeniging, zullen in het gedrukte verslag nadere gegevens daaromtrent kunnen vinden — toch heeft de vergadering zich reeds door het gesprokene een denkbeeld kunnen vormen, hoe U tot uwe conclusie zijt gekomen. Zij zal dit, evenals zij die hier niet tegenwoordig zijn geweest, nog beter kunnen doen door de lezing van het beknopte verslag uwer voordracht, dat morgen door de Pers wordt gegeven.

Het zij mij, als Voorzitter, vergund aan het door U gesprokene een enkel woord toe te voegen.

In Zwitserland heeft ieder alles over voor het leger en wil men gaarne de lasten dragen, welke noodig zijn om het leger zoo goed mogelijk te maken. Maar zou dat nu ook niet zoo kunnen zijn in Nederland, dat veel grooter verplichtingen heeft dan Zwitserland?

Nederland toch is eene koloniale mogendheid en heeft daartoe eene zeemacht en koloniale troepen noodig. Nederland, met zijne zoo geheel van Zwitserland afwijkende bodemgesteldheid, heeft bovendien eene lange zee kust en ligt geographisch tusschen groote mogendheden, die onderling najverig zijn op elkaars welvaart, terwijl nog steeds eene gedachte bestaat van „revanche” over hetgeen men vroeger heeft moeten lijden en verliezen.

Voor ons is het derhalve nog meer noodig dan voor Zwitserland ons in te spannen, om onze weermacht, de zee- en landmacht, zoo krachtig mogelijk te maken, ten einde te voorkomen, dat onze onafhankelijkheid worde bedreigd of aangerand. Dat laatste is echter alleen mogelijk wanneer die weermacht inderdaad goed is, wanneer allen, die daartoe behooren, hunne beste krachten daarvoor inspannen, wanneer ook het geheele volk overtuigd is, dat dit noodig is.

En waar het leger alleen goed kan zijn door de bijzondere toewijding en geoefendheid van allen, zoowel van de hoogere als de lagere elementen, d. i. van de officieren en de minderen — niet het minst van de soldaten, het kader, de luitenants en de kapiteins, want die moeten in het gevecht het spits afbijten — daar geloof ik gerechtigd te zijn te zeggen, dat juist op de subalterne officieren en het kader eene groote verantwoordelijkheid rust, omdat in het bijzonder aan hen

is opgedragen de militaire opleiding en vorming van het gedeelte van het volk, dat door de wet verplicht wordt om te dienen en daartoe uit zijn maatschappelijken toestand wordt gerukt.

Bovendien, hoe goed ook de bevelen mogen zijn, welke door de hoogere aanvoerders worden gegeven, de deugdelijke *uitvoering* daarvan berust bij de compagnieën, de eskadrons en de batterijen, in de eerste plaats bij de commandanten dier onderdeelen, die derhalve moeten kunnen rekenen op hunne luitenants, onderofficieren, korporaals en soldaten. Van het hoogste belang is het dus, dat dit personeel goed gevormd wordt, vooral het zich daaronder bevindende zoggenaamde „verlofskader”, opdat de soldaat in zijne directe meerderen en subalterne officieren ware voorgangers vinde.

Daarop wilde ik den klemtoon leggen. Te meer wenschte ik op deze aangelegenheid de aandacht te vestigen, omdat volgens de nieuwe Militiewet elk jaar 23000 man zullen worden ingelijfd; alzoo een veel grooter aantal dienstplichtigen dan te voren, die worden toevertrouwd aan de zorgen van hen, die met hunne opleiding zijn belast en hen in een betrekkelijk korten tijd geschikt moeten maken voor hunne oorlogstaak.

Veel, zeer veel hangt nu af van de wijze, waarop dit geschiedt, niet het minst van de toewijding van een ieder aan zijne vredestaak. Ik doe derhalve een beroep op de leden onzer Vereeniging om mede te werken, dat een dergelijke geest van ernst, toewijding, plichtsbetrachting en vaderlandsliefde als in het Zwitsersche leger wordt aangekweekt. Mogen zij daartoe worden aangespoord door hetgeen zij daaromtrent in het verslag nader zullen lezen en de daarin vervatte wenken aanwenden in het belang van het vaderland!

Artikel 180 van de Grondwet zegt: „Alle Nederlanders daartoe in staat, zijn verplicht mede te werken tot handhaving der onafhankelijkheid van het Rijk en tot verdediging van zijn grondgebied”.

Dat is een dure plicht, die ons allen is opgelegd. Maar in dat „mede te werken” ligt ook opgesloten de bedoeling van „mede te *arbeiden*”, om in staat te zijn aan dien plicht te voldoen. Ik hoop — neen, ik ben zeker — dat mijn be-

roep niet te vergeefs zal zijn geweest en verwacht daarvan tevens, dat het ons door het Zwitsersche volk gegeven voorbeeld door het Nederlandsche zal worden nagevolgd.

Mijn welgemeenden dank betuig ik nogmaals aan den Heer ALTING VON GEUSAU; eveneens aan allen, die hier heden avond ter vergadering zijn gekomen, in het bijzonder aan de niet-leden onzer Vereeniging. Ik stel hunne tegenwoordigheid op hoogen prijs en hoop, dat zij met een gevoel van tevredenheid huiswaarts mogen gaan.

En hiermede sluit ik deze vergadering.

HET ZWITSERSCHE LEGER.

INHOUD.

	Blz.
I. Inleiding	470
II. Volk en Staat	472
III. Lichamelijke opvoeding,	
<i>a.</i> op de scholen	476
<i>b.</i> na den schoolplichtigen leeftijd	478
IV. De inlijving	484
V. Eerste oefentijd	491
VI. Kaderopleiding	499
VII. Diensttijd en herhalingsoefeningen	522
VIII. Organisatie	530
IX. Indrukken over het Zwitsersche leger	535
X. Toepasselijkheid op Nederland	545